

University of
Sistan and Baluchestan

Iranian Academy of
Management Sciences

An Alignment Between National Development Administration and Foreign Policy

Reza Vaezi^{1*}, Atefeh Asadi², Vajhullah Ghorbanizadeh³,
Seyed Jalal Dehghani Firoozabadi⁴

1. Public Administration, Full Professor, Faculty of Management and Accounting, Allameh Tabataba'i University, Tehran, Iran. (Corresponding Author)
E-mail: vaezi@atu.ac.ir
2. Public Administration, PhD in Development and Comparative Administration, Faculty of Management and Accounting, Allameh Tabataba'i University, Tehran, Iran.
E-mail: asadi_atefeh@atu.ac.ir
3. Public Administration, Full Professor, Faculty of Management and Accounting, Allameh Tabataba'i University, Tehran, Iran. E-mail: ghorbanizadeh@atu.ac.ir
4. International Relations, Full Professor, Faculty of Law and Political Science, Allamah Tabataba'i University, Tehran, Iran. E-mail: dehghani@atu.ac.ir

Extended Abstract

Abstract

Background and purpose: In the globalized world, the development and gain of power and wealth is always the main concern of governments that are formed based on people's votes. In the literature, when it comes to the relationship between national development and foreign policy, the role of foreign policy in realizing the development goals of a country is often examined from the perspective of developed countries; However, the context of countries does not allow the use of a single approach, especially from the perspective of developing countries. Therefore, this research seeks to examine the theoretical basis of the alignment of foreign policy and national development from the perspective of development administration and provide a framework for decision-making at the policy-making level.

Methodology: This research is of a qualitative type, with a method of meta-synthesis. The sources of information used in the research are articles published in internal databases including; the comprehensive database of Iranian human sciences, Magsiran and Noormags, and international data base of EBSCO

Conclusion: Iran's national development requires a holistic approach and not just an economic one, and accordingly, special policies and strategies in foreign policy. This framework can be a basis for policymakers' planning in order to create comprehensive development plan from the perspective of development administration theories and its link with foreign policy in the country.

Introduction

In the globalized world, the national development and increase of national power and wealth has always been the main concern of governments that are established based on public votes. Reviewing the literature, the relationship between national development and foreign policy has been mainly studied from developed countries' perspective mainly focusing on the role of foreign policy in supporting the development in developing countries; however, it is crystal clear that the unique domestic features of each country's environment does let the whole world taking the same approach in the process of modernization and realizing national development, particularly when it comes to developing countries. Therefore, this research seeks to examine the theoretical origin and background of the alignment between foreign policy and national development based on not only theories of foreign policy but also theories coming from development administration from developing

Materials and Methods

The method of the research is meta-synthesis which brings together qualitative data to create a new interpretation and analysis of the theoretical background of the research fields. The main sources of information used in the research are articles published in two domestic databases including the comprehensive Database of Iranian countries' perspective and subsequently provide a framework for decision-making and decision-taking at the policy-making level using meta-synthesis approach. Sciences, Magiran and noormags and international databases of EBSCO. After collecting the published articles from main sources, based on research protocols defined by the researchers, the related studies were selected for being reviewed.

Discussion and results

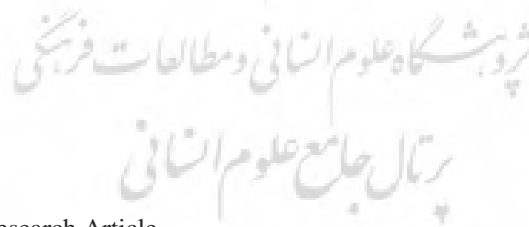
After reviewing the results of the selected studies, the relevant theories appropriate to the situation of developing countries were categorized and combined. These theories include world syntropic system, critical globalism and the Copenhagen school. Directly influenced by syntropic theory, the interconnection between foreign policy (politics) and national development (policy-making) can be directed toward development administration and development-oriented foreign policy in different layers of diplomacy, economics, society, security and peace keeping, governance, state-market as well as environment management while mutually affecting each other.

Conclusion

Iran's national development requires an inclusive approach and not just focusing on economic development and subsequently, it requires defining special policies and strategies in the field of foreign policy, which then can be positively or negatively affect the development. In the present study, this time, the relationship between development and foreign policy has been examined

from the lens of development administration under public administration and how it interacts with the global environment in the context of foreign policy was examined. One of the innovations of this study is creating a coherent theoretical background for the nexus of development administration and political science in the field of foreign policy. The obtained framework takes a more comprehensive perspective toward development in different dimensions and not only economic and growth. In addition to creating a theoretical basis in the link between the two fields of development and foreign policy, another feature of the above framework is that it has examined the link between these two fields from the perspective of developing and South countries; An issue that has not been addressed to this date, because whenever there is talk of development and foreign policy in the literature, it has been referred to the use of foreign policy tools for development assistance to developing countries from the perspective of developed countries. The proposed framework can be a basis for evaluating the performance of country in convergence of the two fields of development administration and foreign policy toward realization of national development goals and a basis for policymakers' planning in order to realize the inclusive development based on the theories of development administration and its interconnection with foreign policy.

Keyword: National Development Administration, Development-oriented Foreign Policy, Nexus, Alignment, Meta-synthesis

Article Type: Research Article

Cite this article: Vaezi, R., Asadi, A., Ghorbanizadeh, V., & Dehghani Firoozabadi, S.J. (2024) An Alignment Between National Development Administration and Foreign Policy. *Public Management Researches*, 17 (65), 125-166. (In Persian)

DOI: 10.22111/JMR.2024.47368.6118

Received: 04 Dec. 2023

Revised: 28 Jan. 2024

Accepted: 10 Feb. 2024

© The Author(s).

Publisher: University of Sistan and Baluchestan

هم راستایی مدیریت توسعه ملی و سیاست خارجی

رضا واعظی^{۱*} - عاطفه اسدی^۲ - وجه الله قربانی زاده^۳ - سید جلال دهقانی فیروزآبادی^۴

۱. نویسنده مسئول، استاد، مدیریت دولتی، دانشکده مدیریت و حسابداری، دانشگاه علامه طباطبایی، تهران، ایران.

vaezi@atu.ac.ir

۲. دکتری مدیریت توسعه و تطبیقی، دانشکده مدیریت و حسابداری، دانشگاه علامه طباطبایی، تهران، ایران.

asadi_atefeh@atu.ac.ir

۳. استاد، مدیریت دولتی، دانشکده مدیریت و حسابداری، دانشگاه علامه طباطبایی، تهران، ایران.

ghorbanizadeh@atu.ac.ir

۴. استاد، روابط بین الملل، دانشکده حقوق و علوم سیاسی، دانشگاه علامه طباطبایی، تهران، ایران.

dehghani@atu.ac.ir

چکیده

در دنیای جهانی شده، توسعه و افزایش قدرت و ثروت همواره دغدغه اصلی دولتهایی محسوب می‌شود که بر اساس آرا مردم شکل گرفته‌اند. در ادبیات وقتی از ارتباط توسعه ملی و سیاست خارجی صحبت به میان می‌آید، نقش سیاست خارجی در تحقق اهداف توسعه‌ای یک کشور اغلب از منظر کشورهای توسعه یافته مورد بررسی قرار می‌گیرد؛ این در حالی است که بستر و زمینه کشورها اجازه به کارگیری رویکرد واحد به خصوص از منظر کشورهای در حال توسعه را نمی‌دهد. بنابراین این پژوهش به دنبال بررسی مبنای نظری هم‌راستایی سیاست خارجی و توسعه ملی از منظر مدیریت توسعه و مدیریت دولتی و ارائه چارچوبی برای تصمیم‌سازی و تصمیم‌گیری در سطح سیاست‌گذاری با استفاده از رویکرد فراترکیب می‌باشد. این پژوهش از نوع کیفی، تفسیری با شیوه فراترکیب و تحلیل نظری کیفی است. منابع اطلاعات مورد استفاده در پژوهش را مقاله‌های منتشر شده در پایگاه‌های اطلاعاتی داخلی شامل: پایگاه جامع علوم انسانی ایران، مگیران و نورمگز و پایگاه اطلاعاتی خارجی شامل: ابسکو تشکیل می‌دهد. بعد از گردآوری مقالات منتشر شده از پایگاه‌های اطلاعاتی بر اساس شاخص مدنظر پژوهشگران، مقالات منتخب جهت بررسی انتخاب گردید. پس از بررسی و ترکیب نتایج مطالعات منتخب مرور شده، با بهره‌گیری از نظریه‌های متناسب با وضعیت کشور ایران، شامل نظام سینتروپیک جهانی، جهان‌گرایی انتقادی، مکتب کپنهاگ می‌توان سیاست خارجی و توسعه ملی را با تأثیرپذیری و تأثیرگذاری دوجانبه بر یکدیگر به سمت مدیریت توسعه کارآمد، و سیاست خارجی توسعه‌گرا با ابعاد توسعه که شامل بعد سیاسی، اقتصادی، اجتماعی - جامعه مدنی، امنیت و صلح، دولت و بازار و نهایتاً بعد زیست محیطی است، هدایت نمود. توسعه ملی ایران نیازمند در پیش گرفتن رویکرد همه‌جانبه و نه صرفاً اقتصادی و به تبع آن سیاست و راهبردهای ویژه‌ای در سیاست خارجی می‌باشد. این چارچوب می‌تواند مبنایی برای برنامه‌ریزی سیاست‌گذاران به منظور ایجاد توسعه همه‌جانبه از منظر نظریه‌های مدیریت توسعه و پیوند آن با سیاست خارجی در کشور باشد.

واژه‌های کلیدی: مدیریت توسعه ملی، سیاست خارجی توسعه‌گرا، پیوند، فراترکیب.

مقاله مستخرج از رساله دکتری خانم عاطفه اسدی است.

استناد: واعظی، رضا؛ اسدی، عاطفه؛ قربانی‌زاده، وجه‌الله؛ دهقانی فیروزآبادی، سید جلال. (۱۴۰۳). هم‌راستایی مدیریت توسعه ملی

و سیاست خارجی، پژوهش‌های مدیریت عمومی. ۱۷(۶۵)، ۱۶۶-۱۲۵.

تاریخ دریافت: ۱۴۰۲/۰۹/۱۳

تاریخ ویرایش: ۱۴۰۲/۱۱/۰۸

تاریخ پذیرش: ۱۴۰۲/۱۱/۲۱

DOI: 10.22111/JMR.2024.47368.6118

نوع مقاله: علمی پژوهشی

حق مؤلف © نویسندگان

ناشر: دانشگاه سیستان و بلوچستان

مقدمه

توسعه صرفاً فرآیندی مختص کشورهای در حال توسعه نیست، بلکه در دل فرایند بزرگ‌تر جهانی شدن و اقتصاد جهانی در حال وقوع است و به واقع "همه جوامع در حال توسعه و در حال گذار هستند". فرایند جهانی سازی و جهانی شدن در قرن بیست و یکم دچار دگرگونی شده و به تبع آن سیاست‌های توسعه‌ای نیز تغییر کرده است (Kutlay & Karaoguz, 2023). در توسعه در قرن بیست و یکم، نقش کشورهای نوظهور در هدایت اقتصاد جهانی بیشتر شده است. عامل توسعه از مرکز به پیرامون و شبه پیرامون و از "ما آن را توسعه می‌دهیم" به "ما توسعه می‌یابیم" تغییر کرده است. هم چنین نقش دولت‌ها در امر توسعه پررنگ شده است (Pieterse, 2010:351). در چنین شرایطی، بسیاری از کشورهای جنوب با اقتصاد نوظهور در بستر جهان-گرایی انتقادی در تعاملی‌گزینشی با نظام نوین اقتصاد جهان توانسته‌اند بسیاری از اهداف توسعه‌ای خود را به عرصه ظهور برسانند. پیترز (۲۰۱۰) جهان‌گرایی انتقادی را نه انزواطلبی، بلکه تعامل انتقادی با فرایندهای جهانی شدن معنا می‌کند؛ به عبارتی نوعی چارچوب سیاست-گذاری برای کشورهای در حال توسعه به منظور تعامل با فرایندهای جهانی شدن یا به عبارتی دیگر جهانی شده به صورتی که هم محتاط بوده و هم نگاهی رو به جلو داشته و در جهانی-شدن گزینشی عمل کنند (Steger, 2023). بدین ترتیب هیچ کشوری نمی‌تواند در انزوا و محصور در مرزهای خود بدون در نظر گرفتن پیامدهای ناشی از جهانی شدن و اقتصاد سیاسی جهانی به اهداف سیاست‌های توسعه و سندهای توسعه ملی خود دست یابد (Shahriar, 2023).

رفاه مردم، افزایش سرانه درآمد، توانمندسازی قشر ضعیف و به حاشیه رانده شده، اجرای پروژه‌های بلندمدت مانند: برنامه‌های توسعه پنج ساله، استراتژی‌های توسعه پایدار، فقرزدایی، کاهش شکایت قشر عموم مردمی و غیره از جمله اهداف توسعه‌ای است که در نتیجه مدیریت توسعه ملی اتفاق می‌افتد. مدیریت توسعه یک فرآیند نتیجه‌گراست که از طریق اتخاذ رویکردهای چندوجهی، طرح‌ها، سیاست‌ها، برنامه‌ها و پروژه‌های هدفمند را در راستای دستیابی به پیشرفت و تحقق اهداف سیاسی، اقتصادی و اجتماعی تدوین و اجرا می‌کند (Sharma, Sadana, Kaur 2012; Ohemeng, 2017).

به عبارتی، مدیریت توسعه یکی از مهمترین و تاثیرگذارترین عوامل در سرنوشت رقابتی کشورها محسوب می‌شود. در صورتی که مدیریت توسعه نتواند سیاست‌ها و برنامه‌های خود را

در لایه‌های مختلف در راستای نیازهای واقعی کشور و با توجه به محدودیت‌های و فرصت‌های موجود به درستی ارزیابی و انتخاب کند، هزینه‌های قابل ملاحظه‌ای برای کشورها در دنیای پرسرعت امروز در برخواهد داشت. بنابراین انتخاب صحیح در لایه‌های سیاست‌گذاری و برنامه‌ریزی مدیریت توسعه در بخش‌های مختلف در کشورهای در حال توسعه یک تصمیم حیاتی، دینامیک و چالش برانگیز است. یکی از مهم‌ترین بخش‌ها در مدیریت توسعه، تعریف و انتخاب ابزارهای مناسب در سیاست خارجی است که در صورت انتخابی صحیح و با رویکرد توسعه محور می‌تواند محیطی مساعد برای تحقق اهداف ملی توسعه فراهم آورد. امروزه بسیاری از کشورهای در حال توسعه دارای تعداد زیادی پروژه با منابع مالی، انسانی و فیزیکی محدودند که در تلاش برای انتخاب الویت‌دهی به آنها هستند. یکی از بهترین راه‌ها، مدیریت سیاست خارجه در ذیل و هم راستا با مدیریت توسعه است (Li et al., 2022)

هر چند با توجه به پیوند اجتناب ناپذیر این دو بخش، هنوز یک انسجام نظری در نقطه تلاقی این دو حوزه با در نظر گرفتن توسعه که به مثابه چتری بر هر دو بخش سایه افکنده است، وجود ندارد. هم چنین، بررسی پیشینه سند راهبردی و برنامه‌های توسعه ملی ایران از اولین سال‌های برنامه‌ریزی حاکی از عدم همگرایی بین برنامه‌های سیاست خارجی و اهداف تعریف شده در برنامه‌های توسعه ملی است. به عبارتی نقش سیاست‌های خارجه در برنامه‌ریزی‌های توسعه‌ای ایران به جز اشاره کمی که در برنامه چهارم بعد از انقلاب ۱۳۵۷ شد، همیشه مورد غفلت واقع شده است و این عدم هماهنگی را می‌توان یکی از دلایل اصلی عدم تحقق اهداف توسعه‌ای به خصوص از منظر اقتصادی دانست. توسعه اقتصادی و اجتماعی همواره یکی از الویت‌های دولت جمهوری اسلامی ایران از اوایل انقلاب بوده است. اما وقوع جنگ در سال‌های اولیه پس از انقلاب باعث وارد آمدن آسیب‌های جدی به زیرساخت‌های اقتصادی، افزایش تورم، بیکاری، کاهش درآمد سرانه گردید. در نتیجه دولت‌هایی که پس از پایان یافتن جنگ به روی کار آمدند به دنبال تحقق اهداف توسعه اقتصادی بودند؛ اما در برهه‌ها و در دولت‌های مختلف اتخاذ سازوکارهای مختلف و بعضاً بسیار متضاد در بستر سیاست خارجی باعث گردید تا کشور ایران در معرض تحریم‌های اجماع جهانی قرار گرفته و هنوز نتوانسته است روندی منسجم و پیوسته به سوی توسعه داشته باشد. اهداف برنامه‌های توسعه پنج ساله محقق نگردیده و ایران امروز فاصله زیادی با اهداف سند چشم‌انداز ۱۴۰۴ دارد (Suleimani Poorlak, 2018).

آنچه که مشخص است، ارتباط اجتناب‌ناپذیر مدیریت دولتی با سیاست‌های خارجی است. اما تاکنون از این منظر به بررسی ارتباط مدیریت دولتی و سیاست خارجی پرداخته نشده است. حلقه گمشده سیاست خارجی، مدیریت دولتی است. سیاست‌های خارجی با رویکرد سیاسی به تنهایی قابلیت اجرا ندارد بلکه، این مدیران دولتی هستند که باید با همفکری و مفاهمه با سیاست‌گزاران خارجی توسعه ملی را جلو برند.

بنابراین پژوهش حاضر به دنبال تحلیل نظری کیفی ارتباط و پیوند مدیریت توسعه ملی و سیاست خارجی با بررسی پژوهش‌ها و مطالعاتی خارجی و داخلی است تا بدین ترتیب به یک انسجام نظری در نقطه پیوند سیاست‌گذاری‌های توسعه و سیاست خارجی (حوزه پیوند مدیریت و سیاست) از منظر مدیریت توسعه دست یابند. در واقع پژوهشگران، به دنبال درس-آموزی از تجارب مطالعات ارزشمند مختلف به منظور پاسخ به این سوال اساسی و اصلی که چگونه سیاست خارجی با مدیریت توسعه ملی می‌تواند همگرا و هم‌راستا شوند؟ می‌باشند. خروجی این پژوهش به مدیران رده بالای کشور در برنامه‌ریزی‌های توسعه‌ای و سیاست خارجی در داخل کشور کمک خواهد کرد تا از انتخاب سلیقه‌ای با معیارهای محدود اجتناب ورزیده و بر اساس یک چارچوب واقع‌گرایانه، همه جانبه و با تاکید بر همگرایی مدیریت توسعه ملی و سیاست‌های خارجی، تصمیم‌گیری‌های درست به منظور تحقق اهداف توسعه ملی را داشته باشند.

مبانی نظری

سینتروپی

سینتروپی یکی از واقعیت‌های نوظهور جهانی سازی است. در بستر جهانی شدن، ما با افول دولت‌ها، اقتدار نهادهای فرعی، و سیستمی سینتروپیک روبرو خواهیم بود. البته این به معنای کم رنگ شدن نقش دولت‌ها نیست؛ بلکه بدین معناست که در پی ورود عوامل پیچیده جهانی که از نظام تعاملات جهانی نشأت گرفته‌اند (مانند اینترنت و غیره)، نقش دولت‌ها مهمتر و پیچیده‌تر خواهد شد (Wang et al., 2023).

بنابراین ما در جهانی هستیم که در عین حال که دارای آنترופی است اما دارای ساختارهایی خود سازمان‌دهنده است که هر کدام مستقلانه در مسیر منابع و منافع مشترک جهانی با هم همکاری می‌کنند (Shahriar, 2023). به عبارتی در سطح محلی میل به رقابت و

پیشرفت وجود دارد در حالی که در بستر بین المللی باید همکاری، تعامل و تعریف منافع مشترک مبنای عمل باشد (Vaezi et al., 2021)

در روند ادغام در نظام جهانی، یک کشور باید به دامنه و سرعت ادغام توجه داشته تا مالکیت، استقلال، انسجام اجتماعی و هویت ملی خود را در این روند تغییر حفظ کند (Sun Yongchun, 2022). در واقع این دولت و مردم هستند که این ادغام و تغییر را مدیریت می کنند و ایده های خارجی با شکل اصیل خود نباید به این جوامع ورود پیدا کنند، بلکه باید در راستای نیازهای جامعه، بومی سازی شده و به آنها معرفی شوند.

کنیچی اونو^۱ (۲۰۱۸)، اقتصاد دان ژاپنی، روند ادغام در نظام جهانی را یک روند خطرپذیر دانسته و بر این باور است که همه کشورها ممکن است نتوانند انطباق انتقالی را اجرایی کنند (Shahriar, 2023). اتصال و تنظیم مدیریت در درون جامعه با بیرون و مدیریت تعاملات گزینشی در بستر و عرصه بین المللی از جمله مسائلی هستند که مطالعات تطبیقی و توسعه می تواند به آنها بپردازد. در بستر مدیریت دولتی و تطبیقی، مدیریت توسعه به مثابه چتری است که می تواند از طریق سازوکارهای خود، روابط بین مدیریت در درون جامعه و روابط با دنیای بیرون را به گونه ای تنظیم کند تا منافع ملی و بین المللی تحقق یابند (Takagi & Khoo, 2019)

داوودی، فقیهی، میرسپاسی و آذر (۲۰۲۰) نیز در مطالعه تاریخی-تطبیقی خود در کشورهای نوظهور چین و هندوستان نیز بر این موضوع تاکید دارند که جهانی شدن و نگرش نخبگان سیاسی نسبت به نظام بین الملل می تواند بیشترین نقش را در مسیر مدیریت توسعه بازی کند. ارتباط با نظام بین الملل و بهره مندی از فرصت های بالقوه دنیای جهانی شده در تحقق اهداف توسعه ملی نیز از مسیر ساز و کارهای سیاست خارجی اتخاذ شده در هر کشوری تسهیل می گردد.

مدیریت توسعه

توسعه یک قدر مطلق نیست و یا یک نقطه ای خاص نیست که مردم یک منطقه یا کشور توسعه نیافته به سمت آن حرکت کنند. حالت نسبی توسعه در عوض مقایسه ای و همیشه در حال تغییر است؛ همیشه بین آنچه که مورد نیاز است، آنچه که امکان پذیر است، و آنچه که

¹. Kenichi Ohno

مدنظر است در حال نوسان است. در واقع توسعه بر اساس آنچه که در زمان خاص امکان پذیر است، اتفاق می‌افتد. کشوری که از منابع خود به طور موثر استفاده می‌کند در مقایسه با کشوری که این کار را انجام نمی‌دهد، به نظر می‌رسد توسعه یافته‌تر باشد. در واقع توسعه یافتگی عبارت است از یک وضعیت در حال شدن. این وضعیت در حال شدن یک گروه با وضعیت در حال شدن یا نشدن یک گروه دیگر مقایسه می‌شود و از این مقایسه معنای توسعه استنباط می‌گردد (Vaezi et al., 2021).

در تعریفی دیگر نگاه به توسعه با یک رویکرد سیستمی در ابعاد مختلف می‌باشد. در این تعریف توسعه به شش منظر اصلی اقتصادی، سیاسی، اجتماعی، فرهنگی، فردی و زیست محیطی تفکیک شده است (Takagi, Khoo, 2019).

داشتن رویکرد سیستمی به مفهوم توسعه، نقش نظام اداری کشور را در اداره و مدیریت توسعه از طریق تنظیم قوانین توسعه، اجرای قوانین، خط‌مشی‌ها، طرح‌ها و برنامه‌های توسعه نیز نمایان می‌سازد (Wang et al., 2023)

چی ندو^۱ (۲۰۲۳) مدیریت توسعه را شامل ایجاد سازمان‌های جدید از جمله سازمان‌های برنامه‌ریزی و شرکت‌های توسعه‌ای، هدایت و راهنمایی سازمان‌های کنونی مانند ادارات کشاورزی، تفویض اختیارات اداری به آژانس‌های توسعه‌ای، توسعه کادری از مدیران که می‌توانند به عنوان نیروی محرکه در پشت صحنه ابتکارات بهبود اقتصادی و اجتماعی نقش آفرینی کنند، تعریف می‌کند. اگر ما به دنبال توسعه به معنای واقعی آن یعنی توسعه اقتصادی فرهنگی و سیاسی و حتی جغرافیایی و زیست محیطی هستیم، باید بین کارکرد اول و دوم مدیریت امور داخلی و امور جامعه تعادل برقرار گردد تا اهداف توسعه ای تحقق یابد (Vaezi, 2018). مدیریت امور خارج یا کارکرد انتقالی نشان‌دهنده این است که محیط یکی از بینادری ترین متغیرهای مدیریت توسعه است. به عبارتی ساده نمیتوان به مدیریت توسعه دیدی جزیره-ای داشت و آن را از محیط اطرافش جدا کرد. تاثیرات محیطی نقشی مهم را در مدیریت توسعه بازی می‌کنند. مدیریت توسعه نیز همانگونه که از محیط تاثیر می‌پذیرد، بر محیط اطراف خود تاثیر می‌گذارد (Westhuizen & Milani, 2019). بنابراین بدون داشتن یک رویکرد بوم شناختی به مدیریت توسعه و آگاهی از تاثیرات محیطی، نمی‌توان به تحقق اهداف مدیریت توسعه اطمینان داشت. در رویکرد بوم شناختی، مدیریت توسعه همه نهادهای درگیر در امر

¹. Chinedu

توسعه را در سطوح مختلف و در بستر اقتصادی، اجتماعی و سیاسی، فناوری، زیست محیطی، حقوقی و در بعد جغرافیایی در سطح محلی، منطقه ای، ملی و بین‌المللی درگیر می‌کند تا بتواند به طور فراگیر به اهداف توسعه ای دست یابد (Kanchoochat, 2019). ی کی از محیط‌های موثر در اداره توسعه، همان طور که در بالا بدان اشاره شد، محیط سیاسی است که به مثابه هاله‌ای نظام اداری یک کشور را در برمی‌گیرد. بررسی و مطالعه توسعه بدون در نظر گرفتن محیط سیاسی امکان پذیر نیست. تقریباً تمامی جنبه‌های مدیریت توسعه تحت تاثیر سیاست می‌باشد. فضای سیاسی جایی است که در دل آن نظام اداری دست به اقدام می‌زند (Chinedu, 2023).

یکی از نهادهای درگیر در سطح کلان در بستر توسعه، دستگاه دیپلماسی یک کشور است که ارتباطات بین‌المللی را مدیریت می‌کند. سازو کارهای مرتبط با سیاست‌های دستگاه دیپلماسی کشورها باید همگرا با برنامه‌های مدیریت توسعه باشند تا اهداف توسعه‌ای محقق شوند. واگرایی سیاست‌های خارجی و توسعه‌ای نه تنها حرکت چرخ توسعه را کند بلکه در برخی موارد متوقف می‌کند (Wang et al., 2023) خلاصه آن چه که در بالا بدان اشاره شد را می‌توان در شکل ۱ مشاهده نمود:

سیاست خارجی با محوریت توسعه

مفهوم توسعه همیشه یکی از موضوعات مطرح و مهم در سیاست بین‌الملل بوده است. برخی از پژوهش‌های اخیر به مفهوم "سیاست خارجی پایدار" اشاره می‌کنند و بر این باورند که این مفهوم در دستور کار برنامه‌های سیاست خارجی دولت‌ها به منظور تحقق اهداف توسعه پایدار می‌تواند لحاظ گردد (Carius et al., 2018; Kutlay & Karaoguz, 2023b). در بستر روابط بین‌الملل و اقتصاد سیاسی بین‌الملل و هم‌چنین در ادبیات مدیریت توسعه کمتر به موضوع ارتباط فی مابین سازو کارهای سیاست خارجی و تحقق اهداف مدیریت توسعه از منظر کشورهای در حال توسعه پرداخته شده است؛ در ادبیات به این که این رابطه دوسویه چگونه باید به طور متوازن در برنامه‌ریزی‌های هر دو بخش لحاظ گردد تا هم از توسعه به عنوان ابزاری در تحقق اهداف برنامه‌های سیاست خارجی بهره‌مند شد و هم از اجرای ساز و کارهای برنامه‌های سیاست خارجی در جهت تحقق اهداف مدیریت توسعه استفاده کرد، کمتر توجه شده است.

پژوهش‌های جدید رویکرد خود را از صرفاً دولت‌های توسعه‌گرا تغییر داده و تحلیل روابط و سازوکارهای سیاست خارجه را نیز در تحلیل و ارزیابی تحقق اهداف توسعه ملی نیز گنجانده‌اند. به طور مثال، لانزبرگ و جورجیو^۱ (۲۰۱۵) در مطالعه خود اظهار می‌دارند در یک دولت توسعه‌گرا، تحقق اهداف توسعه‌ای باید هسته اصلی سیاست‌های خارجی یک دولت را تشکیل داده و دولت باید درکی استراتژیک و شفاف از منافع ملی خود داشته باشد. به عبارتی دیگر سیاست خارجی یک دولت توسعه‌گرا، باید توسعه محور بوده و در روابط دیپلماتیک خود دیپلماسی اقتصادی، تجاری و عمومی باید به عنوان نیروهای محرکه دیپلماسی در الویت قرار بگیرند (Xiao & Watson, 2019).

پیشینه پژوهش

در این قسمت به مرور برخی از مطالعات داخلی پرداخته و سپس پیشینه تجربی در برخی مطالعات خارجی را ارائه خواهیم داد:

کولایی و واعظی (۲۰۱۲) در مطالعه خود به بررسی نقش سیاست خارجی در توسعه اقتصادی هند می‌پردازند. از منظر آن‌ها با توجه به هم زمانی تحول اقتصادی هند با تحول سیاست خارجی این کشور، نقش سیاست خارجه در توسعه را نمی‌توان نادیده گرفت. نتیجه پژوهش وی نشان می‌دهند که " تحول سیاست خارجی هند از آرمان‌گرایی به واقع‌گرایی و لیبرالیسم، زمینه را برای تأثیرگذاری ملاحظه‌های توسعه بر سیاست خارجی این کشور فراهم کرده است؛ در نتیجه، هند با شکل دادن به سیاست خارجی توسعه‌گرا برپایه واقع‌بینی، در مسیر رشد و توسعه اقتصادی قرار گرفته است. "

در پژوهشی دیگر، فلاحی (۲۰۱۷) به ارتباط فی‌مابین سیاست خارجی و سیاست و نظام داخلی کشورها پرداخته و در بستر لیبرالیسم به بررسی رویکرد سیاست خارجی روسیه و چین و تأثیرات آن در توسعه این کشورها می‌پردازد. به زعم فلاحی (۲۰۱۷)، اگرچه الگوهای توسعه‌یافتگی در کشورهای مختلف متنوع هستند اما روند توسعه‌یافتگی بنیان‌های جهان شمول دارد. وی یکی از این بنیان‌های جهان شمول را سیاست خارجی توسعه‌گرا و کارآمد می‌داند که لازمه توسعه نظام داخلی در بسترهای سیاسی، اقتصادی و اجتماعی است. او اساسی‌ترین سوال سیاست‌گزاران در عرصه کنونی بین‌الملل را نحوه مشارکت در اقتصاد بین‌الملل می‌داند.

¹. Landsberg & Georghiou

ایمانی (۲۰۱۷) در مطالعه خود به نقش سیاست خارجی در توسعه ملی ایران می‌پردازد. وی بر این باور است که در دنیای جهانی شده یکی از مسائل مؤثر بر امنیت ملی افزایش قدرت و ثروت از طریق توسعه و ارتقای مؤلفه‌های توسعه می‌باشد. در این بستر جهانی با سرعت پیشرفت فراوان، بدن ارتباط با دنیا، توسعه امکان‌پذیر نخواهد بود. بنابراین ایمانی با بررسی جوامع نمونه از جمله کره جنوبی، مالزی و ترکیه، رویکرد اقتصادی در سیاست خارجی ایران را کلید توسعه ملی ایران می‌داند و با تأکید بر سیاست خارجی توسعه‌گرا، به الزاماتی که باید در ایران به آن‌ها توجه شود از جمله اجماع در تصمیم‌گیری، همکاری مسالمت‌آمیز با دنیا، همگرایی با اقتصاد جهانی، کاهش تنش به خصوص در محیط پیرامونی، دفع محدودیت‌های بین‌المللی، جذب امکانات بین‌المللی، کسب پرستیژ جهانی، وجود قوانین شفاف مالی و بانکی، اخذ آخرین دستاورهای علمی و تکنولوژیکی، جذب سرمایه‌گذاری خارجی، تقویت زیرساختهای کشور می‌پردازد.

امید نثاری (۲۰۱۸) در پژوهش خود تحت عنوان بررسی مقایسه‌ای نقش سیاست خارجی در ارتقای توسعه اقتصادی ایران و کره جنوبی (۱۹۷۹-۲۰۱۸)، به مقایسه دو کشور ایران و کره جنوبی می‌پردازد. نثاری در مطالعه خود تأکید می‌کند بدون توجه به تأثیر سیاست خارجی بسیاری از برنامه‌های اقتصادی کشور به نتیجه دلخواه نخواهند رسید. وی بر این باور است سیاست خارجی و سیاست‌های داخلی دو حوزه جدا از هم نیستند و در واقع توسعه اقتصادی یکی از اهداف استراتژیک دستگاه دیپلماسی است که بر مبنای منافع ملی، وضعیت بین‌الملل و قدرت ملی تعریف می‌شود.

هدایت الله حمیدی (۲۰۱۸) در رساله خود تحت عنوان "بررسی تأثیر سیاست خارجی بر فرایند توسعه در هند و برزیل از دهه ۱۹۹۰ به بعد"، در فرایند جهانی شدن اقتصاد به بررسی مؤلفه‌های اقتصادی در چارچوب‌های تصمیم‌گیری خارجی دولت‌ها می‌پردازد. سپس در مطالعه روند توسعه در کشورهای برزیل و هند نشان می‌دهد که دیپلماسی اقتصادی در سیاست خارجی این کشورها دارای اولویت خاصی است.

سلیمانی پورلک (۲۰۱۹) نیز در مقاله خود تحت عنوان "نسبت سنجی کارکرد سیاست خارجی جمهوری اسلامی ایران مطابق اهداف توسعه‌گرایانه سند چشم‌انداز ۱۴۰۴" به دنبال واکاوی نسبت و رابطه میان کارکرد سیاست امور خارجه کشور و اهداف توسعه‌گرایی سند چشم‌انداز ۱۴۰۴ است و نشان می‌دهد که هرچه بر میزان درگیری سیاست خارجه ایران در تنش‌های محیطی افزوده می‌شود، از سطح انطباق‌پذیری کارکردی آن با اهداف توسعه‌گرایانه سند چشم‌انداز کاسته می‌شود.

وی در مطالعه خود نشان می‌دهد که نوعی واگرایی میان سیاست خارجی کشور و سند هدف محور و توسعه‌گرایانه ۱۴۰۴ وجود دارد.

شهرام فرسای (۲۰۲۰) در رساله خود تحت عنوان " بررسی تأثیر سیاست خارجی بر توسعه اقتصادی جمهوری اسلامی ایران: ارائه یک مدل کارا و اثربخش برای آینده" به بررسی رویکردهای دولت‌های مختلف جمهوری اسلامی ایران در عرصه سیاست خارجی پرداخته و تأثیر این رویکردها را در توسعه اقتصادی کشور مورد بررسی قرار داد. نتیجه‌این پژوهش نشان می‌دهد که اتخاذ رویکردهای متناقض در دولت‌های مختلف باعث شده است تا دستیابی به یک مدلی از توسعه در سیاست خارجی همچنان به عنوان یک مساله اساسی و دغدغه کلان کشور باقی بماند. فرسای در مطالعه خود با بهره‌گیری از نظریه پیوستگی روزنا، مدلی کارا و اثرگذار ارائه می‌دهد که بر اساس آن اهداف سیاست خارجی با جهت‌گیری‌های توسعه اقتصادی مبنی بر استاد بالادستی بیشتر سازگار باشد.

علی عمرانی چوندزق (۲۰۲۱) در این پژوهش نقش دولت توسعه‌گرا در ارتباط با سیاست خارجی در بستر ایران با تأکید بر توسعه فرهنگی، سیاسی و اقتصادی مورد بررسی قرار گرفت. نتیجه پژوهش نشان می‌دهد دولت نتوانسته نقش مؤثری را در امر توسعه ایفا کرده و از ابزارهای سیاست خارجی به نحو احسن بهره‌مند گردد. وی ریشه‌این عدم موفقیت دولت را در ضعف ساختاری آن، جایگزینی گفتمان امنیت به جای توسعه و ضعف در تعامل چه در بستر داخلی و چه در بستر بین‌الملل می‌داند.

در مطالعه‌ای دیگر فیضی و مرزجی (۲۰۲۱) بر این باورند که دولت‌ها برای دستیابی به توسعه اقتصادی چاره‌ای جز پیوستن به دنیای جهانی شده و حرکت همگام به نظام جهانی ندارند. آن‌ها در پژوهش خود تأثیر محیط بین‌الملل و سیاست خارجی را در توسعه ملی کره جنوبی با روش کتابخانه‌ای و تحلیل مقایسه‌ای در ادوار مختلف مورد بررسی قرار داده و به این نتیجه می‌رسند که توسعه اقتصادی کره در دوره‌های مختلف مرهون تأثیرات محیط بین‌الملل و کنش مناسب کره جنوبی از طریق ابزارهای سیاست خارجی به این تأثیرات بوده است.

فلاحی و شفیع (۲۰۲۱) در پژوهش خود بر این نکته اهتمام می‌ورزند که در دنیای جهانی شده، بدون ارتباط مؤثر با محیط بین‌الملل نمی‌توان به توسعه دست پیدا کرد. سپس با بررسی اسناد بالادستی جمهوری اسلامی ایران، الگوی توسعه ایران را تعیین کرده و آن را "برون‌گرای دورن نگر" تعریف می‌کنند. این در حالی است که الگوی سیاست خارجی ایران منفعلانه و انزواگرایانه می‌باشد و با چنین سیاست خارجی نمی‌توان به طور مثال به رتبه اول اقتصادی در منطقه دست پیدا کرد. توسعه برون‌گرای دورن محور مستلزم تعامل سازنده و پرهیز از تنش با

محیط خارج از مرزها می‌باشد که لازمه داشتن سیاست خارجی فعال است. پژوهش عدم همگرایی سیاست خارجی و الگوی توسعه کشور را فقدان یک سند تخصصی در راهبردهای سیاست خارجی دانسته که همین امر باعث شده است تا هر دولت مسیر متفاوت را در سیاست خارجی طی کرده و اثرات سو بر روند توسعه در داخل داشته باشد. سپس به عنوان راهکار ایجاد توازن بین دو دیدگاه ایدئولوژیک و نفع اقتصادی در بستر بین‌الملل را پیشنهاد می‌دهند.

در ادامه به بررسی برخی از مطالعات خارجی در زمینه پیوند سیاست خارجی و توسعه خواهیم پرداخت:

پارلار دال و همکارانش (۲۰۲۱)، به منظور بررسی و ارزیابی پیوند توسعه-سیاست خارجه، در مطالعه خود به بررسی ارتباط فی‌مابین سیاست خارجی و توسعه در قدرت‌های نوظهور آسیایی (کره جنوبی، ژاپن اندونزی و چین) در طول سه دوره اجماع واشنگتن، پس از اجماع واشنگتن، و پس از بحران مالی ۲۰۰۸ پرداختند. آن‌ها در مطالعه خود به دنبال بررسی سطح همگرایی فی‌مابین دستور کار توسعه و ابزارهای سیاست خارجی در این چهار قدرت آسیایی بودند. پارلار دال و همکارانش در مقاله خود چارچوبی که اولین بار سوفر و سیلوا (۲۰۱۷) در پژوهش خود ارائه کردند را به عنوان مبنا قرار داده و بر مبنای مرور ادبیات، سه مؤلفه دیگر شامل امنیت، جامعه مدنی و لایه دولت-بازار را نیز به همراه اقدامات و سازو کارهای مرتبط با هر کدام به مدل تحلیلی اضافه کردند. آن‌ها رابطه سیاست خارجی و توسعه را در یک چارچوب پنج لایه‌ای تعریف کردند. لایه‌های این چارچوب عبارتند از اقتصادی، دیپلماسی، امنیت و صلح، جامعه مدنی و ارتباط بازار-دولت. آن‌ها همچنین ساز و کارهای اجرایی و ابزارهای هر یک از این لایه‌های رابطه سیاست خارجی و توسعه را نیز مشخص کردند و با رویکردی تطبیقی هر یک از این چهار کشور را در هر یک از این لایه‌ها مورد بررسی قرار دادند. مطالعات تطبیقی پارلار دال و همکارانش نشان داد که از دهه ۱۹۸۰ در ۴ کشور انتخابی توسعه تابعی از سیاست‌های خارجی این کشورها بوده و این انسجام فی‌مابین سیاست خارجی و برنامه‌های توسعه از اواخر دهه ۱۹۹۰ میلادی همچنان روندی افزایشی داشته است. چارچوب ابتکاری و منتخب که توسط پارلار دال و همکارانش در سال ۲۰۲۱ ارائه شده است، به شرح ذیل است:

عسگرخانی و همکاران (۲۰۱۹) در مطالعه خود به تحلیل ارتباط فی‌مابین اقتصاد و سیاست خارجی می‌پردازند. آن‌ها بر این باورند که از ابتدای دوره اصلاحات اقتصادی، سیاست خارجه به عنوان موتور محرکه رشد و توسعه چین بوده است و چین در سیاست خارجی خود تعامل سازنده با دنیای خارج به ویژه کشورهای توسعه یافته را در کانون سیاست خارجی خود قرار داده است. با این

حال از آغاز سال ۲۰۱۰ که رشد اقتصادی چین کاهش یافت، رهبران کشور به منظور حفظ رشد اقتصادی و جلوگیری از پایین آمدن درآمد متوسط، بر مدل‌های اتکا به مصرف داخلی و سرمایه‌گذاری خارجی تأکید کردند. این تحولات پیامدهای مهمی بر سیاست خارجی چین داشته است. مهمترین جلوه‌گاه سیاست خارجی عبارتند از حفظ و تقویت تعهدات چین در قبال تعهدات مالی موجود، تأکید بر نقش بازار، تمرکز بر آسیا، تقویت روابط اقتصادی با شرق آسیا و غرب جغرافیایی آن، ایجاد نهادها و ابتکارات اقتصادی چندجانبه جدید و همچنین تلاش برای حفظ و تقویت روابط اقتصادی با کشورهای توسعه یافته به ویژه ایالات متحده که البته در دوران ترامپ بسیار تحت فشار بود.

سوفر و سیلوا (۲۰۱۷) در مطالعه خود، به دنبال بررسی رابطه بین توسعه ملی و سیاست خارجی در بستر تحلیل روابط خارجی و اقتصاد سیاسی جهانی، یک مدل تحلیلی ارائه دادند تا نشان دهند که سیاست خارجه چگونه می‌تواند توسعه کشورهای شبه پیرامونی را ارتقا دهد. در مدل آن‌ها دو ساز و کار مهم اقتصادی و سیاسی مورد بررسی قرار گرفت. هر یک از این سازوکارها دارای سه برنامه اصلی در سطح میانی بودند. در واقع سوفر و سیلوا (۲۰۱۷) در مطالعه خود تلاش کردند تا سیاست خارجه را عنصری مستقل از توسعه ندانسته و تأثیر سیاست خارجی بر توسعه را مورد بررسی قرار دهند و بدین ترتیب نشان دادند که با توجه به مدل مفهومی که به آن رسیدند، دولت یک بازیگر اصلی در امر توسعه است. سپس برای ارزیابی مدل خود، از آن در تحلیل رابطه سیاست خارجی و توسعه در دو کشور شبه پیرامونی استفاده کردند. آن‌ها از طریق انجام مصاحبه با کارمندان وزارتخانه‌های امور خارجه و دیگر سازمان‌های مرتبط در دو کشور ترکیه و برزیل به این نتیجه رسیدند که این کشورها از نظر بستر محیطی و همچنین مدل‌های اقتصادی با هم متفاوت بودند، اما این مدل برای بررسی سیاست خارجه توسعه‌گرای این دو کشور توانست به خوبی مورد استفاده قرار بگیرد. سوفر و سیلوا (۲۰۱۷) در مطالعه‌ای که انجام دادند به این نتیجه رسیدند که کشور ترکیه و برزیل از منظر تجارت جهانی و مذاکرات اقتصادی با یکدیگر متفاوت هستند؛ در واقع ترکیه بیشتر با منافع و جایگاه کشورهای مرکزی همخوانی دارد. اما هر دو کشور از منظر همکاری و سرمایه‌گذاری‌های خارجی و حق استفاده از منابع داخلی یکسان عمل کردند. بنابراین می‌توان گفت که این مدلی که در این مقاله ارائه شد، برای درک این موضوع که کشورهای شبه پیرامونی چگونه از ابزار سیاست خارجی در راستای برنامه‌های توسعه خود استفاده می‌کنند، مناسب خواهد بود. البته سوفر و سیلوا (۲۰۱۷) نیز معتقد هستند که این مدل نیز می‌تواند برای بررسی ارتباط سازو کارهای روابط خارجی و برنامه‌های توسعه‌ای در کشورهای مرکزی و پیرامونی نیز مورد استفاده قرار گرفته و در نتیجه آن مطالعات تغییرات لازم در آن اعمال گردد.

پیرا دول^۱ (۲۰۱۷)، در پژوهش خود به این مساله پرداخت که چطور دولت‌های آرژانتین و برزیل در دوره‌های مختلف، مدل‌های توسعه متفاوتی را به کار گرفته و از ابزارهای سیاست خارجی برای رسیدن به اهدافشان در طی دهه ۱۹۳۰ تا ۲۰۱۰ عمل کردند. در این مطالعه وی توسعه را به مطالعات سیاست خارجی مرتبط دانسته و متوجه شد که همگرایی این دو بخش به نتایج ملموس می‌رسد و عملکرد دو کشور را از این زاویه مورد بررسی قرار دادند. نتایج این مطالعه نشان داد که چگونه شرایط ملی و بین‌المللی خاص می‌تواند برنامه‌های توسعه را تحت تأثیر قرار دهد. بر اساس این مطالعه مشخص شد که تمایلات و منافع ملی از پایداری بیشتری برخوردار است. در مورد برزیل، مطالعه نشان داد که نوعی پیوستگی و پایداری در استراتژی‌های به کار رفته وجود دارد زیرا مداخله‌های دولت اگرچه در بعضی از مقاطع کمتر شد، اما هرگز از بین نرفت. اما در آرژانتین گاهی استراتژی‌های لازم برای توسعه در هر دو سو توسط دولت انجام نمی‌شد. از طرفی در برزیل، پیوستگی و هماهنگی بالایی فی‌مابین مدل توسعه و سیاست‌های خارجی که اجرا میشد، مشهود بود. این در حالی است که در آرژانتین دوره‌هایی وجود داشت که هر دو سیستم کاملاً از هم جدا شده بودند و هر یک مستقل از دیگری اقدام میکرد. به عبارتی برزیل یک سیاست خارجی هوموستاتیک را تجربه می‌کند که می‌تواند با بسترهای بین‌المللی متفاوت خود را تنظیم کرده و در عین حال انسجام درونی سیاست‌های خود را نیز حفظ کند. این در حالی است که در آرژانتین نوعی ناسازگاری ساختاری وجود داشت که به کشور اجازه نمی‌داد تا بتواند به ساز و کار پایداری در سیاست خارجه در راستای برنامه‌های توسعه و مدل توسعه دست پیدا کند.

در مطالعه خود، فریتز گانژه^۲ (۲۰۱۶)، بخش امور بین‌الملل سازمان‌های داخلی را به عنوان یک پل ارتباطی دولت‌ها در پر کردن شکاف فی‌مابین سیاست خارجی و برنامه‌های توسعه داخلی در آفریقای جنوبی مورد بررسی قرار می‌دهد. وی در این مطالعه نشان می‌دهد که بازیگران متولی برنامه‌های توسعه در سطوح محلی در استان‌ها و شهرداری‌ها چگونه به طور استراتژیک می‌توانند از پتانسیل‌ها و فرصت‌هایی که روابط خارجی استفاده کرده و سیاست خارجی را نیز نسبت به اولویت‌های اقتصادی و اجتماعی داخلی پاسخگوی بنمایند. در مورد آفریقای جنوبی البته این پتانسیل هنوز به طور کامل محقق نشده است و این به دلیل چندپارگی نهادی دستگاه سیاست خارجی و همچنین چالش‌های پایدا در فعالیتهای روابط خارجی خرده سازمان‌ها در سطوح محلی است. در پایان در این مقاله یک پارادایم جدید دیپلماتیک در آفریقای جنوبی معرفی می‌شود که

1. Pereyra Doval

2. Fritz Nganje

بتواند فعالانه فعالیت‌ها و ترتیبات خارجی را که در سطح دولت‌های محلی در راستای برنامه‌های توسعه داخلی می‌تواند باشد، تعریف و ترویج کند.

لانزبرگ و جورجیا^۱ (۲۰۱۵) در پژوهش خود در بستر دولت توسعه‌گرا بر نقش سیاست خارجی در رسیدن به اهداف توسعه‌ای اهتمام می‌ورزند. در ادامه بر این نکته تأکید می‌کند که تیم دیپلماسی دولت توسعه‌گرا باید به روابط تجاری و اقتصادی، دیپلماسی عمومی و فراعومی به عنوان موتورهای دیپلماسی الویت دهند. برای رسیدن به پاسخ این سوال که رویکرد سیاست خارجی یک دولت توسعه‌گرا چگونه باید باشد، لانزبرگ و جورجیا با رویکرد اکتشافی به بررسی عملکرد دولت آفریقای جنوبی می‌پردازند. نتیجه پژوهش نشان می‌دهد که برای اینکه یک دولت توسعه‌گرا بتواند موفق عمل کند باید یک ظرفیت استراتژیک وجود داشته باشد و یک مفهوم شفاف استراتژیک و راهبردی از منافع ملی دولت باید شکل گرفته باشد. در دنیای امروز دیگر پارادایم‌های قدیمی درباره نقش و عملکرد هیات‌های دیپلماتیک مورد چالش قرار گرفته و هیات‌های دیپلماتیک شایسته‌سالار در راستای حمایت از تحقق اهداف توسعه‌ای تعریف شده دولت‌ها باید مدنظر قرار بگیرد.

در پژوهش خود گل محمدی و همکاران (۲۰۱۵)، به نقش سیاست خارجی کشورهای در حال توسعه در توسعه اقتصادی پس از فروپاشی شوروی در دوران جنگ سرد می‌پردازد. وی بر این باور است که در دورانی که جهانی شدن ویژگی خاص آن است، منافع اقتصادی از طریق سیاست‌های خارجی توسعه محور و فعال قابل دستیابی است. ظهور اقتصاد سیاسی بین‌الملل و تغییرات بزرگ در اصول جهت‌گیری‌های سیاست خارجی همگی بیانگر نقش و تأثیر بی‌چون و چرای راهبردهای سیاست خارجی بر قدرت اقتصادی است. گل محمدی در پژوهش خود با روش مقایسه‌ای و کیفی به بررسی تأثیر استراتژی‌های سیاست خارجی بر توسعه اقتصادی ترکیه و ایران می‌پردازد. نتایج پژوهش نشان می‌دهد که دولت کنونی ترکیه برای رونق بخشیدن به اقتصاد ترکیه از راهبردهای عملگرایانه، پیشرو و توسعه محور از جمله پذیرش غرب، منطقه‌گرایی، همزیستی مسالمت‌آمیز بهره برده است که در نتیجه منجر به رشد اقتصاد بی‌سابقه در ترکیه شده است. این درحالی است که در جمهوری اسلامی ایران، در دروان دولت احمدی‌نژاد (۲۰۰۵-۲۰۱۳) به علت تأکید بر ایده‌های انقلابی، راهبردهای تهاجمی در سیاست خارجی، کشور با یک رکود اقتصادی برگشت ناپذیر روبرو گشته است.

¹. Chris Landsberg & Costa Georghiou

گوش^۱ و همکاران (۲۰۰۹) نیز در مطالعه خود مدل‌های مختلف اقتصادی در کشورهای بریکس را بررسی قرار دادند. سپس نشان دادند که چطور این کشورها با مدل‌های اقتصادی و دارایی‌های متفاوت، در روابط خارجی خود از جمله تجارت و سرمایه‌گذاری خارجی اقدام می‌کنند. در این گزارش سپس روابط هر یک از کشورهای بریکس را با اتحادیه اروپا و چالش‌هایی که در پیش رو دارند را به طور جداگانه مورد بررسی قرار می‌دهد.

شکل شماره ۱: مدیریت توسعه در نظام سینتروپیک جهانی (منبع: ادبیات پژوهش)

روش‌شناسی پژوهش

از آنجایی که هدف اصلی این پژوهش، بررسی ارتباط بین مدیریت توسعه ملی و سیاست‌های خارجی می‌باشد، از حیث هدف کاربردی-توسعه‌ای و از نظر شیوه جمع‌آوری داده‌ها فراترکیب به شمار می‌رود. دلیل انتخاب روش فراترکیب بررسی جامع پژوهش‌های صورت گرفته در دو حوزه سیاست خارجی و مدیریت توسعه ملی و برقراری پیوند بین این دو حوزه می‌باشد. در پژوهش حاضر تلاش شده است تا با روش فراترکیب و انجام تحلیل نظری کیفی و

1. Ghosh

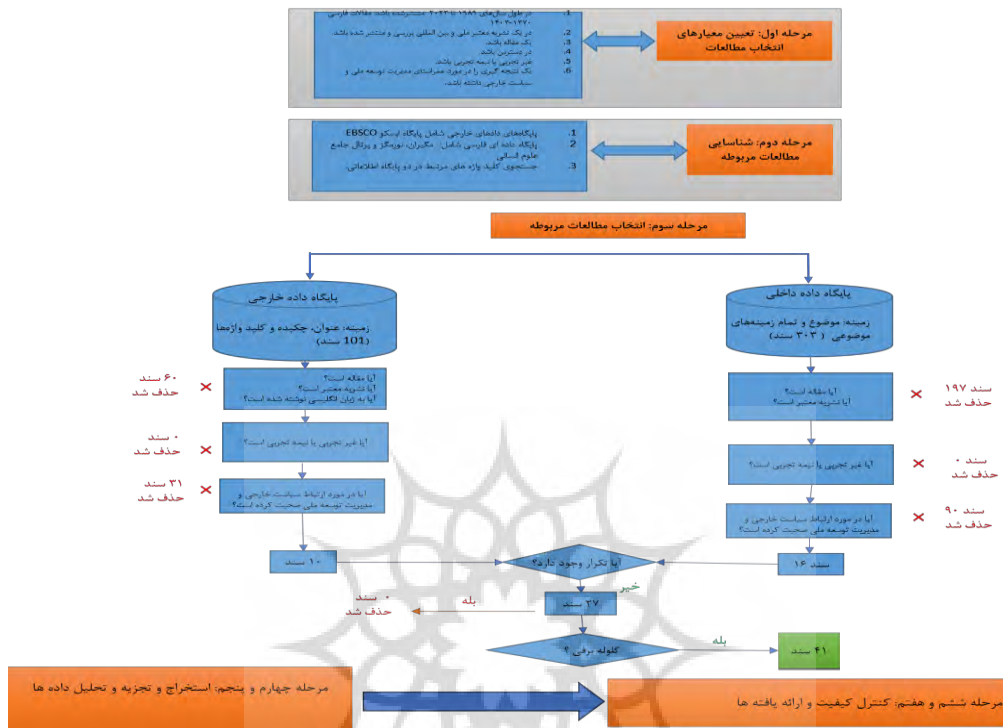
بدون در نظر گرفتن بازه زمانی، مطالعات صورت گرفته در حوزه مدیریت توسعه و سیاست خارجه بررسی گردد. فراترکیب یکی از انواع روش‌های فرامطالعه‌ای است که در آن، اطلاعات و یافته‌های مطالعات مختلف با موضوعی مشابه بررسی و تحلیل می‌شود. انجام فراترکیب مستلزم این است که پژوهشگر بازنگری دقیق و عمیقی در خصوص موضوع انجام دهد و یافته‌های کیفی مرتبط را با یکدیگر ترکیب کند (Kohi Khor et al., 2019). رویکرد فراترکیب، یک روش تحقیق اکتشافی است، برای ایجاد و استخراج چارچوب مرجع مشترک از نتایج تحقیقات گذشته. پیش‌شرط رویکرد فراترکیب، بررسی نظام‌مند ادبیات، به منظور شناسایی عوامل مرتبط با هدف پژوهش حاضر است (Khalatbari, Yazdani, Asgari, 2022). در پژوهش حاضر نیز بر اساس گام‌های اجرای این روش، بررسی نظام‌مند ادبیات با جست‌وجو در پایگاه داده آنلاین خارجی شامل اِسکو و همچنین پایگاه داده فارسی از جمله؛ نورمگز، مگیران و ایرانداک انجام شد. این جست‌وجوی نظام‌مند منابعی که از پایگاه‌های معتبر جهانی را شامل می‌شود. بنابراین از نظر نوع اسناد، مطالعات فصل‌های کتاب و یادداشت‌های سردبیر در تحقیق حاضر در نظر گرفته نشدند. از میان الگوهای مختلف انجام فراترکیب، در این پژوهش از روش فراترکیب با رویکرد روسو و ساندلوسکی^۱ (۲۰۰۷) استفاده شده است که مراحل آن در شکل ۲ آورده شده است (Kholat Bari et al., 2022).

شکل شماره ۲: مراحل انجام فراترکیب

مراحل انجام شده در هر یک از گام‌های اجرای روش فراترکیب، طبق الگوی مطرح شده آورده شده است:

^۱. Barroso and Sandlowski

نمودار شماره ۱: مراحل انجام فراترکیب (منبع: یافته‌های محقق)

گام اول: تنظیم سوال پژوهش

در این بخش، پژوهشگر به دنبال تعیین شناسایی مؤلفه‌ها و شاخص‌های مؤثر در حوزه پیوند توسعه ملی و سیاست خارجی در بستر نظام جهانی است. فرایند این بخش با این سوال آغاز می‌شود: مؤلفه‌های مؤثر در حوزه پیوند مدیریت توسعه ملی و سیاست خارجی در بستر نظام جهانی کدامند؟

گام دوم: بررسی نظام مند متن‌ها

در این بخش پروتکل‌های پژوهش یا به عبارتی استراتژی پژوهش در بررسی نظام‌مند متن‌ها مشخص می‌گردد. در همین راستا کلید واژه‌ها، پایگاه‌های داده آنلاین و فرمول جستجو ارائه خواهد شد. فرآیند و استراتژی پژوهش در دو بخش مقالات انگلیسی زبان و فارسی زبان به شرح ذیل می‌باشد:

بخش مقالات انگلیسی زبان:

بررسی نظام‌مند تمامی مقالات مرتبط با موضوع به زبان انگلیسی را شامل می‌شود. بدین منظور برای محدود کردن محدوده پژوهش، پژوهشگر در پایگاه داده‌ای " گزارش استنادی مجلات و فصلنامه‌ها" در بخش مطالعات توسعه‌ای، ۳۲ فصلنامه، در بخش اقتصاد ۲۹ فصلنامه، در بخش مدیریت ۳ فصلنامه، در بخش مدیریت عمومی ۹ فصلنامه، در بخش روابط بین‌الملل ۲۳ فصلنامه و در بخش علوم سیاسی ۱۷ فصلنامه را انتخاب کرد. با توجه به اینکه برخی از فصلنامه‌ها در بیش از یک دسته طبقه‌بندی شده بودند، پس از حذف فصلنامه‌های تکراری در هر دسته، لیست فصلنامه‌های مورد بررسی به ۹۴ فصلنامه محدود گردید. در گام بعدی، از کلید واژه‌های متعدد که بتواند تنوع مطالعات را در موضوع مرتبط با پیوند دو حوزه توسعه و سیاست خارجی پوشش بدهد استفاده کردیم. کلید واژه‌های مورد استفاده در پایگاه ابسکو EBSCO عبارت بودند از:

'Development Administration', 'Development Management', 'Development Administration' AND 'Foreign Policy', 'Development' AND 'Foreign Policy', 'Development-oriented Foreign Policy', 'Development-Centered' AND 'Foreign Policy', 'Public Administration' AND 'Foreign Policy', 'Development' AND 'Diplomacy', 'Development Administration' AND 'Diplomacy', 'Development' AND 'International Relations', 'Development-Foreign Policy Nexus', 'Development, 'Globalization features', 'Globalization indicators', 'Globalization index',

در بخش جستجوی پیشرفته، حالت جستجو بر روی "Boolean/Phrase" بدون اعمال هیچ محدودیتی قرار گرفت. در قسمت نشریه‌ها، گزینه فصلنامه‌های دانشگاهی و آکادمیک انتخاب شد و ۹۴ فصلنامه‌هایی که از "پایگاه داده گزارش استنادی فصلنامه‌ها" انتخاب شده بود، تیک خوردند. خروجی جستجوی ترکیب بولی به این شیوه ۲۱۴ مقاله در بازه زمانی ۱۹۸۹ الی ۲۰۲۳ بود.

بخش مقالات فارسی زبان:

در بخش مطالعات داخلی، مقالات موجود در پایگاه داده‌ای مگیران، نورمگز و پرتال جامع علوم انسانی در بازه زمانی ۱۳۷۰ الی ۱۴۰۲ مورد بررسی قرار گرفت.

در گام بعدی در مطالعات داخلی از کلیدواژه‌های لیست شده در ذیل استفاده شد. خروجی جستجو در مجلات داخلی، ۳۸۵ در بازه زمانی ۱۳۷۰ الی ۱۴۰۲ بود. مدیریت توسعه ملی، سیاست خارجی توسعه‌گرا، توسعه ملی، سیاست خارجی، توسعه اقتصادی، جهانی‌سازی

همان‌طور که انتظار می‌رفت تعداد مقالاتی که بازبایی شدند بالا بود. بنابراین، در گام بعدی از معیارهای ورود و خروج برای انتخاب مقالات انگلیسی و فارسی زبان استفاده شد. در این بررسی نظام‌مند معیارهای ورود و خروج انتخاب مقالات پس از بازبایی مقالات تعیین شد و بر اساس آن مقالات در پژوهش‌های انگلیسی زبان و فارسی زبان انتخاب گردید.

گام سوم: جستجو و انتخاب متون مناسب

در این گام کیفیت پژوهش‌ها برای ورود به مرحله آخر مورد ارزیابی قرار گرفت. برای ارزیابی کیفیت پژوهش‌ها از شش سوال در جدول ۴-۲ استفاده شد. پژوهش‌های بالای نمره ۱۸ به عنوان پژوهش‌های با کیفیت بالا معرفی شدند. نمره گزاره ۱ تا ۵ انجام شد که به شرح ذیل است:

نمره ۱= اصلاً؛ نمره ۲= به میزان محدود؛ نمره ۳= در سطح قابل قبول؛ نمره ۴= به طور قابل توجهی؛ نمره ۵= کاملاً

گام چهارم: استخراج اطلاعات مقالات

در این مرحله، محقق به طور پیوسته مقاله‌های منتخب و نهایی را به منظور دستیابی به یافته‌های درون محتوایی چند بار مرور می‌کند. در این مرحله اطلاعات مربوط به هر مقاله که شامل نام خانوادگی نویسنده/نویسندگان، سال انتشار مقاله، عنوان پژوهش انجام گرفته و خلاصه-ای از نتایج پژوهش آورده شده است.

پس از آنکه پژوهش‌ها مورد بررسی قرار گرفتند تعداد ۲۰۴ پژوهش از منابع انگلیسی زبان و تعداد ۹۰ مورد از پژوهش‌های فارسی زبان حذف گردید. در این مرحله ۲۷ پژوهش شامل ۱۰ مورد انگلیسی زبان و ۱۷ مورد از پژوهش‌های فارسی زبان برای بررسی نهایی ادبیات انتخاب گردید. در ادامه بر اساس جستجوی گلوله برفی و دستی، ۱۴ پژوهش شامل ۱۳ مورد انگلیسی زبان و ۱ مورد فارسی زبان اضافه گردید. در پایان ۴۱ مطالعه شامل ۲۳ مورد انگلیسی زبان و ۱۸ مورد فارسی زبان بر اساس مرور نظام‌مند بررسی و برای انجام تحلیل‌های بیشتر وارد مرحله بعد گردید.

گام پنجم: تجزیه و تحلیل و ترکیب یافته‌های کیفی

در این گام، پژوهشگر با بررسی و مرور عمیق ادبیات، به طبقه‌بندی اقدام می‌کند. خروجی گام چهارم و پنجم بر اساس پژوهش‌های منتخب بررسی شد. کاربرد استخراج داده در این پژوهش شامل بخش‌هایی است که بر اساس آن پژوهشگر بتواند مؤلفه‌های مؤثر در حوزه پیوند توسعه ملی و سیاست خارجی را شناسایی کند. این کاربرد شامل نویسنده و سال انتشار، نام مقاله، روش تحقیق و هدف‌های مرتبط با حوزه پیوند توسعه ملی و سیاست خارجی است که در جدول ۴-۳ و ۴-۴ نشان داده شده است.

جدول شماره ۱: کاربرد منابع انگلیسی

ردیف	نویسنده	مجله / کتاب	روش تحقیق	هدف	جامعه مورد بررسی
۱	کوتلی و کاراوغوز (۲۰۲۳)	Development and Foreign Policy in Turkey. International Political Economy Series	توصیفی تحلیلی	مدل مفهومی سیاست خارجی توسعه‌گرا بر در دنیای چند قطبی و نظم جهانی کنونی با تمرکز بر مکمل‌های نهادی در سیاست‌های مالی، حکمرانی اقتصادی و پیوند دولت و کسب و کار	ترکیه
۲	کوتلی و کاراوغوز (۲۰۲۳)	Development and Foreign Policy in Turkey. International Political Economy Series	مروری	بررسی ادبیات و پیشینه ارتباط توسعه ملی و سیاست خارجی با رویکرد اسکوپینگ	---
۳	کوتلی و کاراوغوز (۲۰۲۳)	Development and Foreign Policy in Turkey. International Political Economy Series	مروری	بررسی پیوند توسعه ملی و سیاست خارجی در پنج دوره انزوا، ادغام، رکود، دگرگونی و آشفتگی در ترکیه و تأکید بر عدم گفتگوی متقابل در هر دو حوزه برای ساخت یک ارتباط نهادی مشترک در راستای توسعه ملی بوده است	ترکیه
۴	وانگ و همکاران (۲۰۲۳)	Gondwana Research	کمی تخمین زن میانگین گروهی تعمیم یافته و میانگین گروه‌های اثرات همبسته مشترک	بررسی تأثیر نوآوری‌های تکنولوژیکی، توسعه مالی، انرژی‌های تجدیدپذیر و غیرقابل تجدید، و جریان سرمایه‌گذاری مستقیم خارجی بر رد پای اکولوژیکی در مورد ۱۴ اقتصاد در حال توسعه اتحادیه از سال ۱۹۹۵ تا ۲۰۲۰ بر اساس شواهد تخمین زده شده، انرژی‌های تجدیدپذیر و نوآوری‌های تکنولوژیکی هر دو سطح تخریب محیط زیست را کاهش می‌دهند در حالی که	۱۴ کشور عضو اتحادیه اروپا

1. M. Kutlay and H. E. Karaoğuz

2. Wang

ردیف	نویسنده	مجله / کتاب	روش تحقیق	هدف	جامعه مورد بررسی
				توسعه مالی، استفاده از انرژی‌های تجدید ناپذیر و سرمایه گذاری مستقیم خارجی به افزایش تخریب محیط زیست در بلندمدت کمک می‌کند.	
۵	لی و همکاران (۲۰۲۲)	Journal of Environment Management	تحلیل کمی رگرسیون	بررسی عوامل مؤثر بر ردپای اکولوژیکی در چین از دیدگاه COP27 از سال ۱۹۸۸ تا ۲۰۲۱ (با تأکید بر نقش رشد اقتصادی، استفاده از انرژی‌های تجدیدپذیر، بهبود و سرمایه گذاری بر تحقیق و توسعه و سرمایه گذاری‌های مستقیم خارجی)	چین
۶	شهریار (۲۰۲۲)	Global Encyclopedia of Public Administration, Public Policy, and Governance	مطالعه کتابخانه‌ای و مرور استاد	بررسی ابتکار کمربند و جاده دولت چین در حوزه بین‌الملل و در بستر نظام بین‌الملل و تأثیرات آن بر توسعه چین	چین
۷	یون چون سان (۲۰۲۲)	Frontiers in Environmental Science	تحلیل کمی مدل رگرسیون انتقال ملایم پانلی	بررسی توسعه مالی، تجارت خارجی بر انتشار گاز کربن در مناطق مختلف با سطوح توسعه اقتصادی متفاوت در ۳۰ استان چین و پیشنهادات زیست محیطی در راستای کاهش گازهای گلخانه‌ای	چین
۸	یوهانس مینک کنتراس (۲۰۲۱)	Bulletin of Latin American Research	مطالعه تطبیقی	چارچوب نهادی سیاست خارجی توسعه‌گرا با تأکید بر انسجام سیاست خارجی به روشی ثابت در طول زمان	اکوادور و شیلی
۹	پارلار دال و همکاران (۲۰۲۱)	Global Policy	کتابخانه‌ای، تطبیقی کمی	بررسی ارتباط سیاست خارجی و توسعه	کره جنوبی، چین، ژاپن، اندونزی
۱۰	کسگین و وهنر (۲۰۲۲)	Journal of International Relations and Development	تحلیل آمیخته نظریه تحلیل صفات شخصیت رهبری	بررسی ارتباط ویژگی‌های شخصیتی رهبران در کشورهای در حال ظهور و راهبردهای سیاست خارجی در ارتباط با توسعه در سطح بین‌الملل	بریکس با تمرکز بر هند
۱۱	کانچوچات (۲۰۱۹)	Developmental State Building, Emerging-Economy State and International Policy	مطالعه تطبیقی	بررسی رشد اقتصادی دولت‌های آسیای شرقی و نحوه مواجهه آن‌ها با چالش‌های پیش رو در مسیر رسیدن به رشد	کره جنوبی، تایوان، سنگاپور

۱. Li
۲. Johnnes Minke Contreras
۳. Parlar Dal
۴. Kesgin, Wehner
۵. KanchooChat, V.

ردیف	نویسنده	مجله / کتاب	روش تحقیق	هدف	جامعه مورد بررسی
		Studies		اقتصادی با ثبات	
۱۲	تاگای و خوا (۲۰۱۹)	Developmental State Building, Emerging-Economy State and International Policy Studies	کتابخانه‌ای	رهبری و هدایت توسعه ملی در زیر چتر جهانی شدن	مالزی و اتیوپی
۱۳	وستوزن و میلانی (۲۰۱۹)	Cambridge Review of International Affairs	تحلیل تطبیقی مورد محور-کیفی	بررسی همکاری‌های توسعه‌ای در عرصه بین‌الملل دو کشور آفریقای جنوبی و برزیل	آفریقای جنوبی و برزیل
۱۴	سوفر و سیلوا (۲۰۱۷)	Contexto Internacional	کیفی - کمی (ترکیبی)	تأثیر سیاست خارجی بر توسعه کشورهای در حال توسعه (شبه پیرامونی) با تأکید بر دو شاخه سیاست‌های اقتصادی و سیاسی در شاخه اقتصادی با تمرکز بر تجارت و سرمایه گذاری و توافق‌نامه‌های مختلف اقتصادی و تجاری و در بعد سیاسی با تمرکز بر همکاری‌های بین‌المللی، حقوق استفاده از منابع و تصویرسازی مثبت در سطح بین‌الملل	ترکیه و برزیل
۱۵	پریرا دول (۲۰۱۷)	Apuntes	تطبیقی و کتابخانه‌ای	بررسی ارتباط مدل‌های توسعه و سیاست خارجی	برزیل و آرژانتین
۱۶	فريتز گانژه (۲۰۱۶)	Journal of International Affairs	مروری و کتابخانه‌ای	بررسی دیپلماسی چند لایه؛ دیپلماسی در سطح محلی (در لایه مزو، میانی)	آفریقای جنوبی
۱۷	لانزبرگ و جورجیا (۲۰۱۵)	South African Journal of International Affairs	مطالعه مورد محور - کیفی	مدل سیاست خارجی دولت توسعه‌گرا آفریقای جنوبی در دوره‌های مختلف	آفریقای جنوبی
۱۸	ابراهیم و موتوسامی (۲۰۱۴)	Journal of International Relations and Foreign Policy	روش کمی - رگرسیون و همبستگی	تأثیر سرمایه گذاری مستقیم خارجی در توسعه اقتصادی هند	هند
۱۹	تانزler و کاریوس (۲۰۱۳)	Climate Change: International Law and Global Governance. Volume II: Policy, Diplomacy and	مروری، بررسی اسناد	بررسی تغییرات آب و هوایی و مدیریت زیست محیطی از منظر سیاست خارجی با تأکید با ادغام سیاست‌های توسعه، خارجی	---

1. Takagi and Khoo
2. Westhuizen and Milani
3. Spohr and Silva
4. Pereyra Doval
5. Fritz Nganje
6. Chris Landsburge & Costa Georghiou
7. Ibrahim & Muthusamy
8. Tanzler & Carius

ردیف	نویسنده	مجله / کتاب	روش تحقیق	هدف	جامعه مورد بررسی
		Governance in a Changing Environment		و امنیت	
۲۰	ساهو و همکاران ۱ (۲۰۱۳)	South Asia Journal of Management	تحلیل کمی - حداقل مربعات معمولی	تأثیر کمک‌های توسعه‌ای بر رشد و توسعه اقتصادی در هند در بازه زمانی ۱۹۷۵ الی ۲۰۰۹	هند
۲۱	آمادو لوییس سرووآ (۲۰۱۰)	Revista Brasileira de Política Internacional	توصیفی تحلیلی	بررسی رویکرد دولت برزیل در قبال نظم نوین جهانی و پایه‌گذاری‌های دولت برای پررنگ نمودن نقش برزیل در بستر جهانی شده	برزیل
۲۲	فام دوی داک ۳ (۲۰۰۶)	Nature, Society, and Thought,	توصیفی تحلیلی	نقش و اهمیت فرهنگ بومی در بستر جهانی؛ حفظ فرهنگ در مسیر توسعه	ویتنام
۲۳	لانزبرگ ۴ (۲۰۰۵)	Social Research	توصیفی تحلیلی	بررسی نقش سیاست خارجی در توسعه آفریقای جنوبی با تمرکز بر سیاست خارجی توسعه‌گرا و دولت توسعه‌گرا؛ ویژگی‌های سیاست خارجی توسعه‌گرا (همکاری‌های دو جانبه، چند جانبه؛ همکاری‌های جنوب-شمال؛ جنوب-جنوب، دیپلماسی نرم و بی‌صدا؛ سیاست خارجی مردم محور و تأکید بر ظرفیت‌سازی در نیروی انسانی ماهر در روابط بین‌الملل و امور خارجه	آفریقای جنوبی

جدول شماره ۲: کاربرد منابع فارسی

ردیف	نویسنده	مجله	روش تحقیق	هدف	جامعه مورد بررسی
۱	مشفق (۲۰۲۲)	امنیت اقتصادی	توصیفی تحلیلی	بررسی مؤلفه‌های مؤثر سیاست خارجی در توسعه اقتصادی کره جنوبی	کره جنوبی
۲	میکاییلی عمرانی ظابطی (۲۰۲۲)	مطالعات دولت پژوهی در جمهوری اسلامی ایران	توصیفی تحلیلی	علل عدم موفقیت دولت‌های توسعه‌گرا در ایران در دوره‌های مختلف در دستیابی به توسعه اقتصادی	ایران
۳	فلاحی و شفیع (۲۰۲۱)	سیاست‌های راهبردی و کلان	توصیفی-تحلیلی سند پژوهی	بررسی الگوی راهبرد توسعه در اسناد بالادستی ایران و رابطه	ایران

1. Sahoo, Kalpana; Sethi, Narayan

2. Amado Luis Cervo

3. Pham Duy Duc

4. Chris Landsburge

ردیف	نویسنده	مجله	روش تحقیق	هدف	جامعه مورد بررسی
				آن الگو با سیاست خارجی	
۴	کاوه و رضایی (۲۰۲۱)	مطالعات سیاسی	توصیفی تحلیلی	بررسی راهبرد تنش زدایی در سیاست خارجی بر اساس رویکرد هرمنوتیک انتقادی، کنش ارتباطی و با محوریت مباحثی نظیر عقلانیت ارتباطی و کنش ارتباطی هابرماس	ایران
۵	رنجبرکی (۱۴۰۰، ۲۰۲۱)	پژوهش سیاست نظری	توصیفی تحلیلی تحلیل نهادی دسترسی باز و محدود داگلاس نورث	بررسی نظام دسترسی اجتماعی در ایران (دسترسی محدود)	ایران
۶	فیضی و مزرجی (۲۰۲۱)	دانش تفسیر سیاسی	کتابخانه‌ای / تحلیلی - مقایسه‌ای	بررسی ویژگی‌های محیط بین‌المللی و سیاست خارجی مؤثر در توسعه اقتصادی کره جنوبی	کره جنوبی
۷	اسلامیان و حبیبی (۲۰۱۹)	روابط خارجی	رویکرد توصیفی تحلیلی با اتکا بر اسناد	بررسی دیپلماسی اقتصادی در ساخت سیاست خارجی ایران در چند دهه اخیر بر مبنای نظریه دولت توسعه‌گرا	ایران
۸	داوودی و همکاران (۲۰۱۹)	پژوهش‌های مدیریت عمومی	مدلسازی معادلات ساختاری	ارائه مدلی برای مدیریت توسعه در ایران	کره جنوبی، چین و هندوستان
۹	بهارلو و همکاران (۲۰۱۹)	سپهر سیاست	تحلیلی مقایسه‌ای	بررسی مقایسه‌ای دولت و برنامه‌های توسعه اقتصادی ایران و مالزی	ایران مالزی
۱۰	زهی و همکاران (۲۰۲۰)	مطالعات اقتصاد سیاسی بین‌الملل	توصیفی تحلیلی	عوامل مؤثر در موفقیت کشورهای در حال توسعه در به کارگیری ابزارهای اقتصادی بین‌الملل با تمرکز بر کشورداری اقتصادی و جامعه پذیری بین‌الملل	ایران
۱۱	زهی (۲۰۲۰)	سیاست جهانی	نظریه سازه انگاری و روش تفهیمی (الگوی تحلیلی کیفی)	واکاوی ساخت سیاست خارجی ایران از منظر جامعه پذیری بین‌المللی و ارتباط آن با توسعه	ایران
۱۲	سیمیر و ملکی (۲۰۱۸)	سیاست جهانی	توصیفی تحلیلی و تجویزی	تأکید بر اثرگذاری حکمرانی خوب داخلی (در عرصه ملی) بر سیاست خارجی و قدرت نرم در عرصه بین‌الملل	ایران
۱۳	پورلک (۲۰۱۸)	مطالعات اقتصاد سیاسی	توصیفی تحلیلی	واکاوی نسبت و رابطه کارکرد	ایران

ردیف	نویسنده	مجله	روش تحقیق	هدف	جامعه مورد بررسی
		بین الملل		سیاست خارجی کشور و اهداف توسعه گرایانه سند چشم انداز در افق ۱۴۰۴	
۱۴	معزی و وثوقی (۲۰۱۷)	سیاست جهانی	توصیفی تحلیلی / کتابخانه‌ای اینترنتی	بررسی رابطه امنیت و توسعه در سیاست خارجی ایران و تأثیر آن بر روند توسعه در عرصه داخلی	ایران
۱۵	عراقچی و جنتی (۲۰۱۶)	پژوهش‌های روابط بین الملل	توصیفی تحلیلی	نقش دیپلماسی فرهنگی در روابط سیاسی و اقتصادی کشورها	ایران زاین
۱۶	پورلک (۲۰۱۵)	مجلس و راهبرد	توصیفی تحلیلی	الزامات سیاست خارجی در پیوند اقتصاد ملی با اقتصاد بین الملل	ایران
۱۷	دانش نیا (۲۰۱۲)	مطالعات راهبردی سیاست‌گذاری عمومی	توصیفی تحلیلی	رابطه دیپلماسی و توسعه در چارچوب اقتصاد سیاسی جهانی	ایران
۱۸	کولایی و واعظی (۲۰۱۱)	روابط خارجی	توصیفی تحلیلی	نقش سیاست خارجی در توسعه اقتصادی هند	هندوستان

گام ششم: کنترل کیفی

به منظور پایش کدها و مفاهیم استخراج شده، از نظر خبرگان استفاده شده است. برای مصاحبه توافق بین نظر خبرگان می‌توان از شاخص ارزیابی کاپای کوهن^۱ بهره برد. مقدار این شاخص عددی بین صفر تا یک می‌باشد. نزدیک بودن این شاخص به عدد یک، گویایی بیشترین اتفاق نظر بین دو کدگذار است (Khalatbari, Yazdani, Asgari, 2022). کاپای کوهن، قرارداد را بین دو ارزیابی که هر یک N موضوع را در C طبقه انحصاری متقابل مرتب کرده‌اند، اندازه‌گیری می‌کند (فرمول زیر):

$$\kappa = \frac{\text{توافق‌های شانس} - \text{توافق‌ها مشاهده شده}}{\text{توافق‌های شانس} - 1} = \frac{\text{Pr}(a) - \text{Pr}(e)}{1 - \text{Pr}(e)} \quad (1)$$

در این رابطه، Pr(a) توافق نسبی مشاهده شده بین ارزیاب‌ها و Pr(e) احتمال فرضی توافق شانسی با استفاده از داده مشاهده شده برای محاسبه احتمال‌های هر مشاهده کننده است که

1. Cohen's Kappa

به صورت اتفاقی، بیان‌کننده یکی از دسته‌هاست. اگر ارزیاب‌ها در توافق کامل باشند، $K = 1$ ؛ اگر هیچ توافقی بین ارزیاب‌ها وجود نداشته باشد (به غیر از آنچه تصادفی قابل دست‌یابی باشد که با نماد $\Pr(e)$ تعریف می‌شود)، $K = 0$ است. در مجموع، اگر شاخص عددی کاپا، در محدوده $0/61$ تا $0/80$ باشد، وضعیت توافق مطلوب است و تأیید می‌شود (مونز و باندیوالا، ۱۹۹۷). بر این اساس، با توجه به میزان کاپای به دست‌آمده برای پژوهش حاضر ($K = 0/731$)، پایایی تحقیق در محدوده قابل قبول قرار دارد و تأیید می‌شود.

گام هفتم: ارایه یافته‌ها

در این گام، به نحوه تعامل و ارائه نتایج مرور ادبیات و فراترکیب پرداخته می‌شود. پس از بررسی نتایج پژوهش‌ها می‌توان دریافت؛ هر یک از انواع سیاست خارجی دارای ساز و کارهای متفاوتی هستند. سیاست خارجی توسعه‌گرا در پی توسعه ملی بوده و یکی از مهم‌ترین سازوکارهای این نوع سیاست خارجی تأمین توسعه ملی است. سیاست خارجی توسعه‌گرا دارای جوهره توسعه‌ای تعاملی و مسالمت‌آمیز است که می‌توان آن را به دو صورت توصیف کرد: (۱) سیاست خارجی که در آن توسعه اقتصادی در اولویت قرار می‌گیرد؛ کشورهایی مانند ژاپن، آلمان و کره جنوبی منافع ملی خود را بر اساس قدرت اقتصادی قرار می‌دهند. (۲) در تعریف دوم، تأمین سایر منافع ملی در اولویت است. بر خلاف تعریف اول هدف اصلی از توسعه‌گرایی در سیاست خارجی، تأمین قدرت ملی است و کشورهایی مانند کشورهای چین و هند به آن سمت حرکت کرده‌اند (Kutlay & Karaoguz 2023).

در این بخش، به نتایج ارتباط بین مدیریت توسعه ملی و سیاست خارجی در یک چارچوب نظری می‌پردازیم؛ چارچوبی که می‌تواند دریچه‌ای به سوی تبیین پیوند دنیای سیاست‌گذاری‌های بخش مدیریت دولتی با تأکید بر توسعه ملی و حوزه علوم سیاسی با تأکید بر سیاست خارجی باشد. بر اساس تحلیل نظری فوق و بررسی ادبیات و پیشینه پژوهش‌های صورت گرفته، می‌توان به موارد زیر دست یافت؛

۱- مدیریت توسعه دارای دو وجه اساسی است (۱) سیاست‌گذاری، برنامه‌ریزی و اجرای پروژه‌ها در راستای تحقق اهداف توسعه‌ای (۲) تقویت نظام اداری در راستای اهداف توسعه‌ای. نکته‌ای که حائز اهمیت است این است که نظام مدیریت توسعه در خلا اتفاق نمی‌افتد و باید ابعاد

¹. Munoz & Bangdiwala

محیطی توسعه شامل ابعاد سیاسی، اقتصادی، اجتماعی، حقوقی، زیست محیطی و فرهنگی را نیز مدنظر قرار داد. بدون در نظر گرفتن ابعاد محیطی و هماهنگی بین نظام های مختلف محیطی، مدیریت توسعه به درستی مسیر خود را در راه تحقق اهداف خود طی نخواهد کرد.

۲- یافته‌ها همچنین نشان می‌دهد که روابط بین ابزارهای سیاست خارجه و برنامه‌های توسعه ملی در راستای تحقق اهداف ملی در اکثریت پژوهش‌ها از منظر علوم سیاسی و روابط بین الملل مورد بررسی قرار گرفته است. این در حالی است که در لایه های مختلف مدیریت توسعه (کلان-میانی- خرد) استفاده از فرصت‌ها و پتانسیل‌های محیط خارجی و روابط بین‌الملل می‌تواند در تسریع روند صعودی توسعه اجتماعی اقتصادی و اجتماعی به طور مستقیم موثر واقع شود و فراهم آوردن چنین فرصت‌هایی توسط سازو کارهای تعریف شده دستگاه دیپلماسی کشور امکان پذیر است. اگرچه با توجه به پیشینه، بررسی ارتباط توسعه و سیاست خارجی کمتر از منظر مدیریت توسعه مورد بررسی قرار گرفته است.

۳- هم چنین در پیوند میان توسعه و سیاست خارجی، در معنای کلاسیک آن تحت عنوان دیپلماسی توسعه، این مساله از منظر کشورهای توسعه یافته در بستر کمک‌های توسعه‌ای این کشورها به کشورهای در حال توسعه مورد بررسی قرار گرفته و تعریف شده است. این در حالی است که بدون در نظر گرفتن سیاستهای کشورهای در حال توسعه چه در مدیریت توسعه ملی چه در اهداف سیاست خارجی آنها، نمی‌توان نسخه‌ای یکسان برای همه کشورها بست. همچنین کشورهای در حال توسعه نیز باید در تعامل با کشورهای توسعه یافته یا به اصطلاح "کشورهای شمال"، بتوانند از ابزارهای دیپلماسی مناسب و هم راستا با اهداف توسعه ملی خود به درستی بهره ببرند. در این زمینه مطالعات اندکی صورت گرفته است و مدل‌هایی که ارائه شده است با توجه به گستردگی موضوع توسعه هم چنان دارای نواقصی هستند. حتی در چنین مطالعاتی، اغلب ارتباط از منظر علوم سیاسی و روابط بین الملل با تاکید بر توسعه اقتصادی (تنها یک بعد از توسعه)، رویکردهای سیاست خارجی مورد بررسی قرار گرفته است.

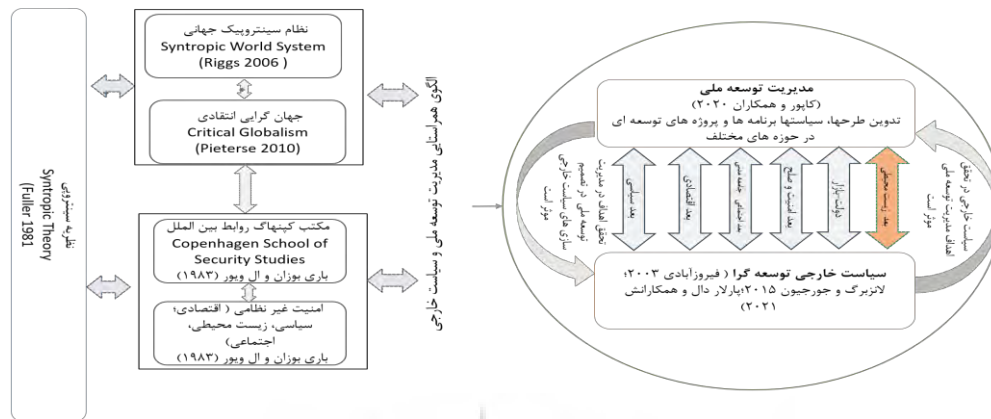
۴- از طرفی در پژوهش‌های داخلی ارتباط بین سیاست خارجی و توسعه همچنان تنها در یک بعد توسعه و آن هم توسعه اقتصادی و از منظر روابط بین‌الملل در دهه‌های مختلف مورد بررسی قرار داده‌اند اما این مطالعات اغلب مشابه و دارای انسجام نظری نبوده‌اند. در پژوهش‌های داخلی این ارتباط هیچ‌گاه از منظر مدیریت دولتی و به خصوص مدیریت توسعه مورد

بررسی قرار نگرفته است. به همین دلیل انسجام نظری کافی در نقطه تلاقی این دو حوزه با در نظر گرفتن توسعه به مثابه چتری که بر هر دو حوزه سایه افکنده است، وجود ندارد.

بحث نتیجه گیری و ارائه پیشنهادها

از آنجایی که توسعه یک مقوله ی کل نگر است که وجوه مختلف آن بر هم اثر داشته و نمیتوان آنها را از هم تفکیک کرد و اغفال از هر بعد میتواند اثرات منفی بر دیگر ابعاد توسعه داشته باشد. بررسی مدل سوفر و سیلوا (۲۰۱۷) و هم چنین پارلار دال و همکاران (۲۰۲۱) نشان میدهد که سازو کارهای تعریف شده در این مدل ها با الزاماتی که فیروزآبادی (۱۳۸۲) در تعریف خود از الزامات سیاست خارجی توسعه گرا بیان میکند، هم پوشانی دارد. سوفر و سیلوا (۲۰۱۷)، پارلار دال و همکاران (۲۰۲۱) و فیروز آبادی (۱۳۸۲) همگی بر اهمیت سازو کارهای سیاسی، اقتصادی، امنیتی (اقتصاد)، اجتماعی که در روابط خارجی تعریف میگردد در تحقق اهداف برنامه‌های توسعه ملی اتفاق نظر دارند. هم چنین در مکتب کپنهاگ امنیت از منظر نظامی، سیاسی، اقتصادی، اجتماعی و زیست محیطی حائز اهمیت است. فارغ از جنبه نظامی نظریه کپنهاگ که در ذیل مدیریت نظامی و دفاعی کشور مدیریت شده و به عنوان یک بستر خارجی برای مدیریت توسعه بوده و خارج از بحث این پژوهش است، از دیگر وجوه مشترک این مکتب با الزامات مدل فیروزآبادی (۱۳۸۲)، مدل سوفر و سیلوا (۲۰۱۷)، پارلار دال و همکاران (۲۰۲۱) می توان به وجه اقتصادی، سیاسی، اجتماعی اشاره کرد. اما یکی دیگر از وجوه مشترک توسعه و امنیت، امنیت زیست محیطی است که در مکتب کپنهاگ به آن اشاره شده است. رسیدن به امنیت زیست محیطی جز از مسیر توسعه پایدار امکان پذیر نیست. از طرفی تاثیرات توسعه بدون توجه به آثار مخربی که میتواند بر محیط زیست داشته باشد تنها گریبانگیر یک منطقه و یا یک کشور نخواهد بود و پیامدهای منفی اثرات مخرب زیست محیطی مانند گرمایش زمین از جمله مسایلی هستند که جهانی بوده و راه حلهای جهانی با تشریح مساعی همه جوامع را میطلبند و این مهم تنها از طریق تعامل و استفاده از ابزارهای سیاست خارجی ممکن خواهد بود. در چارچوب پیشنهادی پژوهشگران، لایه زیست محیطی نیز میتواند در نقطه تلاقی توسعه و سیاست خارجی لحاظ گردد تا بدین ترتیب جورچین پیوند توسعه و سیاست خارجی به تصویری جامع تر دست یابد. با توجه به یافته‌های پژوهش در بررسی ادبیات توسعه و سیاست خارجی، میتوان ارتباط بین پژوهش‌های صورت گرفته در بخش نظری و تجربی را در شکل شماره ۳ ترسیم کرد:

شکل شماره ۳: چارچوب هم راستایی مدیریت توسعه ملی و سیاست خارجی (منبع: یافته‌های پژوهش)

همان‌طور که پیشتر اشاره گردید، از منظر تئوریک و هم‌چنین کاربردی، ارتباط سیاست خارجه و توسعه تا به امروز از منظر کشورهای توسعه یافته و مرکزی مورد بررسی قرار گرفته است؛ این‌که کشورهای توسعه یافته از چه سازو کارهایی در برنامه‌های سیاست خارجه خود در جهت کمک به تسریع توسعه در کشورهای پیرامونی و یا جهان سوم استفاده میکنند. حتی چارچوب و حد و مرز چنین کمک‌های توسعه‌ای به عنوان یکی از ابرازهای سیاست خارجه نیز تا به امروز بسیار بحث برانگیز بوده است. برخی از سازو کارهای پیشنهادی و مداخلات کشورهای توسعه یافته در پیشبرد توسعه در کشورهای در حال توسعه نیز گاهی با شکست مواجه بوده است. به عبارتی ساده‌تر ارتباط بین برنامه‌های سیاست خارجه و برنامه‌های توسعه‌ای با تمرکز بر کمک‌های توسعه‌ای کشورهای توسعه یافته تا به امروز مورد مطالعه قرار گرفته است. در این پژوهش، به رابطه سیاست خارجی و مدیریت توسعه از منظر جدیدی نگاه شده است:

۱- این بار چنین ارتباطی از منظر کشورهای در حال توسعه که اتفاقاً در دهه اخیر با رشد اقتصادی چشمگیری روبه‌رو بوده‌اند، مورد بررسی گرفت؛ این‌که کشورهای پیرامونی در قبال برنامه‌های سیاست خارجی کشورهای توسعه یافته در بستر اقتصاد سیاسی جهانی و حرکت به سمت جهانی شدن چگونه با هم در تنیدن برنامه‌های سیاست خارجه و برنامه‌های توسعه‌ی

ملی، سازو کارهای به کار رفته در سیاست خارجه را در راستای تحقق اهداف مدیریت توسعه تعریف میکنند.

۲- به لحاظ کاربردی نتایج تحقیق درس‌هایی را در قالب یک چارچوب نه تنها برای جمهوری اسلامی ایران بلکه برای دیگر کشورهای با بازار مرزی به منظور تنظیم رابطه سیاست خارجی و اهداف مدیریت توسعه ملی در تدوین اسناد بالادستی (برنامه‌های توسعه ملی در سطح خرد و کلان) دارد.

۳- در بستر کشورهای در حال توسعه، با نظام‌های سیاسی کمتر دموکراتیک که در آنها مرز فی مابین سیاست‌های خارجه و برنامه‌های توسعه‌ای کمتر به چشم میخورد، نظام سیاسی حاکم و مرکزی نقشی کلیدی در ظرفیت‌سازی دولت‌ها برای استفاده موثر از ابزارهای سیاست خارجه در جهت تحقق و پیشبرد اهداف مدیریت توسعه خواهند داشت. از آنجایی که در اینگونه نظام‌های سیاسی کمتر دموکراتیک، قدرت در گروه حاکم متمرکز است، ریسک استفاده از ابزارهای سیاست خارجی برای تامین منافع نخبگان بدون در نظر گرفتن اهداف توسعه‌ای وجود دارد. بنابراین سیاست گذارن برنامه‌های توسعه‌ای و سیاست خارجه در چنین بستری باید در تحکیم همگرایی اقدامات خود در جهت دستیابی به اهداف توسعه رضایت بخش سرمایه‌گذاری کرده و با هم هم افزایی داشته باشند (Parlar dal et al, 2021). این مطالعه می تواند بر اساس خروجی، چارچوبی واقعی را برای تصمیم سازیها در جهت تحقق اهداف مدیریت توسعه ملی و منافع ملی ارایه دهد.

بر همه عیان است که در توسعه و پیشرفت هر کشوری، نقش سیاست خارجی آن کشور و رویکردهایی که در عرصه بین‌المللی اتخاذ می‌کند، بسیار حائز اهمیت است. بر اساس تجارب جهانی، توسعه‌ی هیچ کشوری بدون در نظر گرفتن سیاست خارجی توسعه‌گرا امکان‌پذیر نیست. وضعیت ایران نیز از این امر مستثنا نیست. ایران در صورتی در مسیر توسعه گام خواهد برداشت که علاوه بر سازماندهی وضعیت داخلی کشور (از لحاظ الزامات داخلی توسعه)، باید رویکرد سیاست خارجی خود را نیز با این هدف همسو کند. نمی‌توان در شرایط انزوای بین‌المللی به توسعه دست یافت. توسعه ایران نیازمند اجماع در تصمیم‌گیری، همکاری مسالمت‌آمیز با دنیا، همگرایی با اقتصاد جهانی، کاهش تنش‌ها به خصوص در محیط پیرامونی، کسب اعتبار جهانی، وجود قوانین بانکی و مالی شفاف، اخذ آخرین دستاوردهای فناورانه و علمی، جذب

سرمایه‌گذاری‌ای خارجی، تقویت زیرساخت‌های کشور و ... است. بنابراین دستگاه سیاست خارجی باید در راستای تحقق این الزامات، رویکرد توسعه‌محور در عرصه جهانی داشته باشد. چارچوبی که در این پژوهش ارائه گردیده است، گامی است در جهت پیوند دو حوزه علوم سیاسی و مدیریت دولتی با تاکید بر خط‌مش‌گذاری‌های توسعه ملی که در صورتی که هم راستا با هم باشند، می‌توانند مسیر را برای تحقق اهداف توسعه‌ای هموار کنند. هم‌چنین این چارچوب یک مدل پویا است که سیاست‌گذاران و مدیران رده بالا می‌توانند بر اساس ویژگی‌های خاص بومی هم‌راستایی این دو حوزه را به گونه‌ای تعریف کنند تا کمترین اصطحکاک در تعامل‌گزینشی جامعه بومی با بستر بین‌المللی صورت گرفته و در نتیجه کشور در مسیر درست توسعه گام بردارد. در حال حاضر بر اساس مطالعاتی که تا کنون صورت گرفته است، اهداف سند چشم‌انداز ۱۴۰۴ تحقق نیافته است. هم‌چنین بر اساس ارزیابی‌های صورت گرفته توسط سازمان برنامه و بودجه کشور از میزان تحقق اهداف برنامه‌های توسعه پنج ساله کشور، به طور کامل اهداف این برنامه‌ها محقق نشده است. چارچوبی که در این مطالعه ارائه شده است، می‌تواند مبنایی برای ارزیابی معمای ارتباط پیچیده سیاست خارجی و مدیریت توسعه در بستر ایران در چند دهه گذشته باشد که بر اساس نتیجه ارزیابی، می‌توان توصیه‌های لازم برای تصمیم‌سازی در جهت رشد و توسعه را ارائه کرد.

با نگاهی اجمالی به موقعیت ایران از لنز چارچوب پیشنهادی این مطالعه می‌توان گفت، ایران در روابط خارجی خود تا به امروز نتوانسته است بستر مناسب را برای پیوند درون به بیرون مرزها در ابعاد مختلف توسعه از جمله اقتصادی، سیاسی، اجتماعی، صلح و امنیت، بازار، و محیط زیست فعالانه عمل کرده و مسیر را برای توسعه با استفاده از پتانسیل‌های بستر بین‌المللی هموار کرده و به روند آن سرعت ببخشد. به واسطه تحریم‌های پس از انقلاب ۱۳۵۷ که مدام در دوره‌های مختلف بر ایران اعمال گردیده است، ایران شاید گام‌هایی رو به جلو اما با هزینه‌های بالا و بسیار کند برداشته است و در رقابت با هم‌رده‌های خود از جمله کره جنوبی، سنگاپور، مالزی و حتی کشورهای منطقه نتوانسته است به خوبی عمل کند. بنابراین، با داشتن یک دیگه واقع‌گرایانه و آسیب‌شناسی روند پیوند سیاست و مدیریت و خط‌مش‌گذاری در برنامه‌های توسعه شاید بتوان میزان همسویی این دو حوزه را بالا برد و در دنیای رقابتی کنونی، با بهره‌مندی آگاهانه و هوشمندانه از منابع داخلی و ظرفیت‌های بالقوه خارجی رفاه را برای ملت به ارمغان آورد.

تا کنون مدیریت توسعه در ایران تنها با تأکید بر یک رویکرد درونگرا اجباراً به واسطه سیاست‌های تحمیلی در عرصه روابط بین الملل حرکت کرده است. نخبگان حوزه علوم اجتماعی، سیاسی و اقتصادی بارها سیاست خارجی منفعل را به نقد کشیده‌اند. اما در این زمینه از کارشناسان و متخصصین حوزه مدیریت توسعه هیچ گاه بهره‌ای گرفته نشده است. مدیریت توسعه با داشتن رویکردی کلان باید بتواند دیگر ساختارهای مدیریتی در یک جامعه را با اهداف توسعه ملی همگام و همراستا کند تا رفاه و سعادت را برای مردم از طریق تحقق اهداف توسعه‌ای به ارمغان بیاورد. در این راستا متخصصین این حوزه باید بتوانند مکانیزم‌های هماهنگ‌کننده کلان را برای برنامه‌ریزی‌های توسعه‌ای، اسناد توسعه‌ای بالادستی ایجاد کرده تا این مکانیزم‌ها با یک رویکرد مبتنی بر عقلانیت و منصفانه روند تصمیم‌گیری‌ها در حوزه‌های مدیریتی دیگر را پایش کرده و با راه‌حل‌های نوآورانه در حل تعارضات منافع در این مسیر بکوشند. چارچوب ارائه شده در این مقاله پیوندی است بین متخصصین حوزه مدیریت توسعه و خبرگان حوزه مدیریت روابط خارجی تا بدین گونه با همگرا کردن سیاست‌های هر دو حوزه بتوانند مسیر را برای توسعه‌ای بهتر و با سرعت بیشتر هموار سازند.

منابع فارسی

- اسلامیان مجتبی؛ حبیبی رحمان. (۱۳۹۹). اقتصاد سیاسی در سیاست خارجی ج. ۱. ایران؛ با تأکید بر سیاست خارجی دولت توسعه‌گرا. فصلنامه روابط خارجی، ۱۲ (۲)، ص ۳۳۷-۳۶۵
- ایمانی، همت. (۱۳۹۶). نقش سیاست خارجی در توسعه ملی ایران. فصلنامه سیاست. شماره ۱۴. ص ۷۹-۹۹
- بهارلو محمود؛ عباسی مجید؛ کشیشیان گارینه؛ آدمی علی (۱۴۰۰). بررسی تطبیقی مؤلفه‌های توسعه اقتصادی در سیاست خارجی جمهوری اسلامی ایران و مالزی. فصلنامه سپهر سیاست. ۸ (۲۸). صص ۹-۴۰
- بوزان، بری. (۱۳۹۰). مردم، دولت‌ها و هراس؛ ترجمه پژوهشکده مطالعات راهبردی، انتشارات پژوهشکده مطالعات راهبردی، تهران
- چوندزق عمرانی علی. (۱۴۰۰)؛ نقش دولت‌های توسعه‌گرا در سیاست خارجی کشورهای در حال توسعه (مطالعه موردی ایران). پایان نامه کارشناسی ارشد. دانشگاه پیام نور استان قزوین
- حمیدی، هدایت الله. (۱۳۹۸). بررسی تأثیر سیاست خارجی بر فرآیند توسعه در هند و برزیل از دهه ۱۹۹۰ به بعد. پایان نامه کارشناسی ارشد دانشکده علوم اداری و اقتصاد. دانشگاه فردوسی مشهد.
- خلعتبری، مریم، یزدانی، حمید رضا، عسگری، ناصر (۱۴۰۱). فراترکیب اقدام‌ها و ره‌آوردهای مسئولیت اجتماعی سازمانی با رویکرد مدیریت منابع انسانی، فصلنامه مطالعات منابع انسانی - دوره ۱۲ - شماره ۲. صص ۱-۲۴

دانش نیا فرهاد. (۱۳۹۱). دیپلماسی اقتصادی و سیاست خارجی توسعه‌گرا؛ ابزارهای موفقیت راهبرد توسعه-ای ج. ا. ا. در اقتصاد جهانی. *مطالعات راهبردی سیاست‌گذاری عمومی*. ۳ (۹). صص ۶۷-۸۶

داوودی کامل؛ فقیهی ابوالحسن؛ میرسپاسی ناصر؛ عادل آذر. (۱۳۹۹). طراحی مدل مدیریت توسعه در ایران با استفاده از روش مدل‌سازی معادلات ساختاری. *پژوهش مدیریت عمومی*. ۱۳ (۴۹). صص ۵۹-۸۲

دهقانی فیروزآبادی، سیدجلال (۱۳۸۲). الزامات سیاست خارجی توسعه ملی در چشم‌انداز بیست ساله ایران، *رهیافتهای سیاسی و بین‌المللی*، شماره ۵.

رنجبرکی علی. (۱۴۰۰). اقتصاد سیاسی توسعه خواهی دولت در ایران، بررسی نظریه دسترسی باز و محدود "داگلاس نورث" در دوره جمهوری اسلامی. *فصلنامه پژوهش سیاست نظری*. شماره سی‌ام. صص ۱۵۵-

۱۸۳

زهی یوسف؛ سینایی وحید؛ فاطمی نژاد احمد؛ منشادی مرتضی. (۱۳۹۹). جامعه‌پذیری بین‌المللی، بایسته‌های کشورداری اقتصادی توسعه نمونه پژوهی: ایران. *فصلنامه مطالعات اقتصاد سیاسی بین‌الملل*. ۳ (۱). صص ۵۳-۷۷

زهی، یوسف. (۱۳۹۹). التزام توسعه به جامعه‌پذیری بین‌المللی سیاست خارجی: نمونه کاوی ایران. *فصلنامه سیاست جهانی*، ۹ (۴)، صص ۶۹-۱۰۰

سلیمانی پورلک. (۱۳۹۸). نسبت سنجی کارکرد سیاست خارجی جمهوری اسلامی ایران مطابق اهداف توسعه‌گرایانه سند چشم‌انداز ۱۴۰۴ و الزامات ناظر بر آن. *فصلنامه مطالعات اقتصاد سیاسی بین‌الملل*. دور اول، شماره ۲. صص ۱۱۹-۱۵۲

سلیمانی پورلک فاطمه. (۱۳۹۵). چالش‌ها و ضرورت‌های دیپلماسی اقتصادی ایران و الزامات آن در حوزه سیاست خارجی. *فصلنامه مجلس و راهبرد*. سال ۲۳، شماره ۸۸. صص ۳۲۵-۳۵۸

سیمبر رضا؛ ملکی آریتا. (۱۳۹۸). بایسته‌های حکمرانی و ایماژهای سیاست خارجی جمهوری اسلامی ایران در عرصه بین‌الملل. *فصلنامه سیاست جهانی*. ۸ (۴)، صص ۲۶۷-۳۰۰

شکوری، عباس. (۱۴۰۰). *دیپلماسی اقتصادی دولت‌های توسعه‌خواه (مطالعه موردی ایران و کره جنوبی از سال ۲۰۱۳ تا ۲۰۲۰)*. پایان‌نامه کارشناسی ارشد دانشکده حقوق و الهیات دانشگاه شهید باهنر کرمان

عراقچی عباس؛ جنتی محب‌فائزه. (۱۳۹۶). دیپلماسی فرهنگی و تأثیر آن بر روابط سیاسی و اقتصادی کشورها (مطالعه موردی: روابط ایران و ژاپن در دوران تحریم). *فصلنامه پژوهش روابط بین‌الملل*. ۱ (۲۶). صص ۱۵-۴۹

فرسای، شهرام. (۱۳۹۹). *بررسی تأثیر سیاست خارجی بر توسعه اقتصادی جمهوری اسلامی ایران: ارائه یک مدل کارا و اثربخش برای آینده*. پایان‌نامه دکتری تخصصی، دانشکده علوم اجتماعی، دانشگاه بین‌المللی امام خمینی

فلاحی، احسان؛ امیدی، علی. (۱۳۹۷). دامنه تغییر و تداوم سیاست خارجی توسعه‌گرایانه‌ی چین در دوران شی جین پینگ. فصلنامه رهیافت‌های سیاسی و بین‌المللی. سال نهم شماره ۵۱. ص. ۱۴۷-۱۷۸

فلاحی، احسان. (۱۳۹۶). تحلیل مقایسه‌ای سیاست خارجی توسعه‌گرا روسیه و چین: آموزه‌هایی برای جمهوری اسلامی ایران. پایان نامه دکتری تخصصی. دانشکده علوم اداری و اقتصاد. دانشگاه اصفهان
 فلاحی، احسان؛ شفیعی، نوذر. (۱۴۰۰). بازخوانی جایگاه سیاست خارجی توسعه‌گرا در اسناد بالادستی جمهوری اسلامی ایران. فصلنامه سیاست‌های راهبردی و کلان. دوره نهم، شماره ویژه، ص ۸۳-۱۰۵
 فیضی مهدی؛ آقایی مزرجی رضا. (۱۴۰۰). بررسی ویژگی‌های محیط بین‌المللی و سیاست خارجی در توسعه اقتصادی کره جنوبی (۱۹۸-۲۰۱۰). فصلنامه دانش تفسیر سیاسی. ۳ (۱۰). صص ۱۵۵-۱۸۵
 کولایی، الهه؛ واعظی، طیه. (۱۳۹۱). تحول سیاست خارجی و توسعه اقتصادی در هندوستان. فصلنامه روابط خارجی ۴ (۱): ۲۴۷-۲۷۴

کوهی خور، محمد؛ کمالیان، امین رضا؛ یعقوبی، نورمحمد؛ پورعزت، علی اصغر. (۱۳۹۹). فراترکیب مدل یکپارچه مدیریت استعداد، چشم‌انداز مدیریت دولتی، ۱۱ (۱)، ۱۴۳-۱۲۰.

معزی علی؛ وثوقی سعید. (۱۳۹۷). نسبت «امنیت» و «توسعه» در سیاست خارجی جمهوری اسلامی ایران. فصلنامه سیاست جهانی ۷ (۲)، صص ۲۷-۵۴

نثاری، امید. (۱۳۹۷). بررسی مقایسه‌ای نقش سیاست خارجی در ارتقای توسعه اقتصادی ایران و کره جنوبی (۱۹۷۹-۲۰۱۸). پایان نامه کارشناسی ارشد. پردیس علوم انسانی و اجتماعی. دانشگاه یزد
 واعظی رضا، شمس لیلا، ملکی مصطفی. (۱۴۰۰). مدیریت تطبیقی و توسعه (مفاهیم، نظریه‌ها و مدل‌ها). تهران: نشر صفار.

واعظی، رضا. (۱۳۹۷). نقد مدیریت دولتی و مدیریت توسعه در ایران. فصلنامه حکمرانی و توسعه، ۱ (۱): ۴۳-۳۱

References

- Araghchi, A., & Jannati Moheb, F. (2017). Cultural diplomacy and its effect on the political and economic relations of countries (case study: relations between Iran and Japan during the Sanction). *International Relations Research Quarterly*. 1 (26). pp. 15-49 (In Persian)
- Buzan, B. (2018). *People, governments and fear*; Translation of Strategic Studies Research Institute, Tehran, *Studies Research Institute Publications*. (In Persian)
- Carius, A., Ivleva, D., Pohl, B., Ruttinger, L., Schaller, S., Tanzler, D. Vivekananda, J. (2018). A Foreign Policy Perspective on the SDGs, in *Climate Diplomacy Brief*. Berlin: *Adelphi*, pp. 1-20.
- Chinedu, O (2023). Essay on development administration. *Higher Education of Social science*. 24 (1). Pp.29-41

- Chondzaq Omrani, A. (1400); The role of development-oriented governments in the foreign policy of developing countries (case study of Iran). Master's thesis. Payam Noor University of Qazvin Province. (In Persian)
- Contreras Johannes Minke (2021). Towards Development-Oriented Foreign Policy in Latin America: The Cases of Ecuador and Chile . *Bulletin of Latin American Research*. 40 (1), pp. 117–132
- Daneshnia, F. (2012). Economic diplomacy and developmentalist foreign policy; Development strategy success tools in Iran in the context of global economy. *Strategic Studies of Public Policy Making*. 3 (9). pp. 67-86 (In Persian)
- Davoodi, K; Faghihi, A; Mirsepasi, N; Adel Azar (2020). Designing a development Administration model in Iran using the structural equation modeling method. *Public Management Researches Quarterly*, 13 (49), P. 59-82 (In Persian)
- Dehghani Firouzabadi, S.J. (2012). Foreign policy requirements of national development in Iran's twenty-year vision, *Political and International Approaches*, 1 (1), p. 50-54 (In Persian)
- Faizi, M., & Mezarji, R. (1400). Examining the characteristics of the international environment and foreign policy, In the economic development of South Korea (1980-2010). *Knowledge of political commentary*. 3 (10) pp. 155-185 (In Persian).
- Fallahi Ehsan, O.A. (2017). The scope of change and continuity of China's developmentist foreign policy During the Xi Jinping era. *Political and International Approaches Quarterly*. 9 (51). p. 147-178 (In Persian).
- Fallahi, E., Shafi'i, N. (1400). Re-reading the position of developmentalist foreign policy in the top documents of the Republic Islamic Iran. *Strategic and Macro Policies*. 9, pp. 82-105 (In Persian).
- Fallahi, E. (2016). A comparative analysis of the developmentist foreign policy of Russia and China: Lessons for the Islamic Republic of Iran. Doctoral dissertation. Faculty of Administrative Sciences and Economics. University of Esfahan (In Persian).
- Farsai, Sh. (2020); Investigating the impact of foreign policy on the economic development of the Islamic Republic of Iran: providing an efficient and effective model for the future. PhD thesis, Faculty of Social Sciences, Imam Khomeini International University (In Persian)
- Ghosh, J.; Havlik, P.; Ribeiro, M.; Urban, W. (2009). Models of BRICs' economic development and challenges for EU competitiveness. *WiiW Research Report No. 359*
- Golmohammadi V. (2015). Foreign Policy Strategies towards Economic Development; Comparative Study of the Republic of Turkey and the Islamic Republic of Iran (2004–2013). *Mediterranean Journal of Social Sciences*, 6 (3 S2), pp. 711.
- Hamidi, H. (2018). Investigating the impact of foreign policy on the development process in India and Brazil from the 1990s onwards. Master's thesis of the

- Faculty of Administrative Sciences and Economics. Mashhad Ferdowsi University.
- Imani, H. (2016). The role of foreign policy in Iran's national development. *Politics Quarterly*. No. 14. pp. 79-99
- Islamian Mojtaba; Habibi Rahman (2019). Political economy in foreign policy of Iran; Emphasizing the foreign policy of the developmentalist government. *Foreign Relations Quarterly*, 12 (2), pp. 337-365. (In Persian)
- Kanchoochat, V. (2019). Tigers at Critical Junctures: How South Korea, Taiwan and Singapore Survived Growth-Led Conflicts. In: Takagi, Y., Kanchoochat, V., Sonobe, T. (eds) *Developmental State Building. Emerging-Economy State and International Policy Studies*. Springer, Singapore.
- Kapour, P. Thakur, S. Sharma S. Sagi, K. (2020). *Development Administration in India*. New Delhi, Viskas Publishing House.
- Kenichi, O., (2018). *The History of Japanese Economic Development*. New York, Routledge.
- Khalebatari M; Yazdani, H.; and Asgari, N. (2022). Overcombining the actions and results of organizational social responsibility with the approach of human resources. *Human Resource Studies*, 12(2), 1-24 (In Persian).
- Kohi Khor, M, Kamalian, A, Yaqoubi, N and Pourezat, A., (2019). Metasynthesis of integrated model of talent management, *Public Management Perspectives*, 11 (1), 120-143 (In Persian).
- Kulayi E., Vaezi T., (2012). The evolution of foreign policy and economic development in India. *Foreign Relations Quarterly* 4(1), 247-274 (In Persian).
- Kutlay, M., Karaoğuz, H.E. (2023). Development and Foreign Policy: State of the Art. In: *Development and Foreign Policy in Turkey*. International Political Economy Series. Palgrave Macmillan, Cham.
- Kutlay, M., Karaoğuz, H.E. (2023). Introduction: Economy and Foreign Policy in A Multipolar World. In: *Development and Foreign Policy in Turkey*. International Political Economy Series. Palgrave Macmillan, Cham.
- Kutlay, M., Karaoğuz, H.E. (2023). The Development–Foreign Policy Nexus: A Regime Coherence Framework. In: *Development and Foreign Policy in Turkey*. International Political Economy Series. Palgrave Macmillan, Cham
- Kutlay, M., Karaoğuz, H.E. (2023a). Development and Foreign Policy: State of the Art. In: *Development and Foreign Policy in Turkey*. International Political Economy Series. Palgrave Macmillan.
- Landsberg C., (2005). Toward a developmental foreign policy? Challenges for South Africa's Diplomacy in the Second Decade of Liberation. *Social Research*, 72 (3), pp. 723-756
- Landsberg, C., & Georghiou, C. (2015). The foreign policy and diplomatic attributes of a developmental state: South Africa as case study. *South African Journal of International Affairs*, 22(4), pp. 479–495.

- Li, M., Badeeb R.A., Dogan E., Gu X., & Zhang, H. (2023). Ecological footprints and sustainable environmental management: A critical view of China's economy. *Journal of Environmental Management*, 347
- Moazi, A., & Vosoughi, S. (2018). The relationship between "security" and "development" in the foreign policy of Iran. *World Politics Quarterly*, 7(2), pp. 27-54 (In Persian)
- Nasari, O. (2017). A comparative study of the role of foreign policy in promoting the economic development of Iran and South Korea (1979-2018). Master's thesis. Humanities and Social Sciences Campus. Yazd University (In Persian).
- Nganje F. (2016). Sub-state diplomacy and the foreign policy-development nexus in South Africa. *Journal of International Affairs*, 23 (1), pp. 1-20
- Ohemeng, F. (2017). Development Administration. In *Global Encyclopedia of Public Administration, Public Policy, and Governance* (pp.3158-3163)
- Parlar Dal, E., Dipama, S., Çaytaş, Ş., & Sezgin, A. (2021). Assessing the Development-Foreign Policy Nexus of the Asian Rising Powers: South Korea, China, Japan and Indonesia. *Global Policy*, 12(5), pp. 653-662.
- Pereyra Doval, M. (2017). Foreign Policy and Development Models: Argentina and Brazil in Comparative Perspective (1930-2010). *Apuntes*, 80, pp. 150-185
- Pieterse, J. Nederveen (2010). *Development theory* (2nd ed. ed.). London, SAGE Publications.
- Ranjbaraki A. (2021). The political economy of developmentalism in Iran, examining the open and limited access theory of "Douglas North" in the era of the Islamic Republic. *Quarterly Journal of Theoretical Policy Research*. No. 30 pp. 155-183 (In Persian)
- Shahriar S. (2023). China's Belt and Road Initiative. In book: *Global Encyclopedia of Public Administration, Public Policy, and Governance* (pp.1538-1546)
- Shakuri, Abbas (1400). Economic Diplomacy of Developmental Governments (Case Study of Iran and South Korea from 2013 to 2020. Master's Thesis, Faculty of Law and Theology, Shahid Bahonar University, Kerman (In Persian).
- Sharma, M. P., Sadana, B. L. & Kaur, H. (2012). *Public Administration in Theory and Practice*, New Delhi,. Kitab Mahal Publishing
- Soleimani Pourlak, F., (2018). Proportionate performance of the foreign policy of the Islamic Republic of Iran according to the development goals of the vision document 1404 and the requirements related to it. *Quarterly Journal of International Political Economy Studies*. 1 (2), p. 119-152 (In Persian).
- Soleimani Porlak, F. (2016). Challenges and necessities of Iran's economic diplomacy and its requirements in the field of foreign policy. *Majlis and Strategy Quarterly*. 23 (88). pp. 325-358 (In Persian)
- Simbar Reza; Maleki Azita (2019). The requirements of governance and foreign policy Images of the Islamic Republic of Iran in the international arena. *World Politics Quarterly*. 8 (4), pp. 267-300 (In Persian)

- Spohr, A. P., & Da Silva, A. L. (2017). Foreign Policy's Role in Promoting Development: The Brazilian and Turkish Cases. *Contexto Internacional*, 39(1), pp. 157-178.
- Steger, M.B. (2023). Global Studies Meets World-Systems Theory. In: Segell, G. (eds) *Development, Globalization, Global Values, and Security*. Springer, Cham..
- Sun Yongchun (2022). Financial development, foreign trade, regional economic development level and carbon emissions. *Frontiers in Environmental Science*. 10, pp. 1-14.
- Takagi, Y., Khoo, B.T. (2019). Boundaries of Nationalism Under Globalization: Reviewing Developmental State Building in Malaysia and Ethiopia. In: Takagi, Y., Kanchoochat, V., Sonobe, T. (eds) *Developmental State Building. Emerging-Economy State and International Policy Studies*. Springer, Singapore.
- Vaezi Reza, Shams Leila, Maleki Mustafa (2021). *Adaptive management and development (concepts, theories and models)*. Tehran, Safar Publishing (In Persian).
- Vaezi, Reza (2017). Criticism of public administration and development management in Iran. *Governance and Development Quarterly*, 1 (1): 31-43 (In Persian).
- Wang R; Usman M; Radulescuc M; Cifuentes-Faura J; Balsalobre-Lorente, D. (2023). Achieving ecological sustainability through technological innovations, financial development, foreign direct investment, and energy consumption in developing European countries. *Gondwana Research*, 119, pp. 138-152
- Westhuizen J.V.D; Milani C.R.S (2019). Development cooperation, the international-domestic nexus and the graduation dilemma: comparing South Africa and Brazil. *Cambridge Review of International Affairs*, 23 (1), pp. 22-42
- Xiao, Y., & Watson, M. (2019). Guidance on Conducting a Systematic Literature Review. *Journal of Planning Education and Research*, 39(1), 93-112.
- Zahi Yusuf; Sinai Vahid; Fateminjad Ahmad; Manshad Morteza (2020). International socialization: the basis for Economic-based development of a country (case study: Iran). *International Political Economy Studies Quarterly*. 3 (1). pp. 53-77 (In Persian)
- Zahi, Yusuf (2020). The commitment of development to the international socialization of foreign policy (Case Study: Iran) . *World Politics Quarterly*, 9(4), pp. 69-100 (In Persian)